

CELE TREI CRĂȘURI

ANALE CULTURALE

Director-Fondator: GEORGE BACALOGLU

FRANKEN: Mihai Viteazul în curtea imperială din Viena, sub Rudolf.
(Originalul celebrului tablou în Muzeul Național din Viena).

...târ închinat Ardealului și Banatului, cu ocaziunea
implinirii primului deceniu de la Unire.

1918—1928

No.

11—12

MIȘCAREA CULTURALĂ LA GRANIȚA DE APUS

Lei 25.

Yov 2010

P 97

„CELE TREI CRIȘURI“

ORADEA, str. Prințul Carol, 5.—Telefon 119.

ABONAMENTE:

Pe un an	Lei 200.—
Pe un an pești de toate gradele	Lei 400.—
Pe un an autorități	Lei 500.—
Abonament de încurajare	Lei 1000.—
Pe un an studenți	Lei 100.—
In strălătuire: Europa, 1000 lei; America 5 dolari.	

Pentru autorități lei 500.— Anunțuri și reclame după tarif.—Manuscrisele nu se înșopătesc.

CUPRINSUL:

<i>-Cele Trei Crișuri:</i>	Zeci ani de la unirea Ardealului.	Col. C. Bascalgă:	Dr. Agrel Lazăr.
<i>Dr. I. Lăpuș:</i>	Adunarea națională de la Alba-Iulia.	<i>George Murza:</i>	George Coșbu.
<i>G. Bogdan-Duică:</i>	Despre Ardeal (Aforisme).	<i>George Băculescu:</i>	Postal Octavian Goga.
„* * *”	Din folklorul ardelen.	<i>G. B.:</i>	Prusa în Ardeal.
<i>Octavian Goga:</i>	Ardealul.	<i>P. Ardeleanu:</i>	Viața culturală a minorității din Ardeal.
<i>Const. Kirilșcu:</i>	Ocuparea Budapestei.	<i>Spectator:</i>	„Cele Trei Crișuri”.
<i>General Radu Rosetti:</i>	Făuritorii înălțărilor de la 1 Decembrie 1918.	MISCAREA CULTURALĂ PE GRANIȚA DE APUS:	
<i>G. B.:</i>	Nicolae Filăpescu.	<i>Alvares S. Molie:</i>	Scrisori din Banat.
<i>Arhiepiscop Andrei Crișanu:</i>	1 Decembrie 1918.	<i>Trăian Bărbulescu:</i>	Scrisori din Timișoara.
<i>I. Agărbicoman:</i>	Marele amonin.	<i>A. Negruț (Arad):</i>	Pregătirea actualii unități 1 Decembrie 1918 în Alba Iulia.
<i>F. M.:</i>	Lăptăreii înmăntului pentru idealul național.	<i>A. Davidescu:</i>	Scrisori din Sata-Mare.
<i>Mihail Drăgomirescu:</i>	Unirea Ardealului cu Patria-Mamă.	<i>G. Voiculesc:</i>	Maramureșul.

NOTE: Inaugurarea muzeei etnografice și Seminarului de Sociologie.
MEMENTO.— BIBLIOGRAFIE.— CLIȘIE.

COLABORATORII REVISTEI:

I. Agărbicoman, I. Al. Bănescu-Voinșteș, C. Bana, N. Bănescu, G. Bogdan-Duică, N. Băzoiară, Zah. Birșan, Maria Bărbulescu, G. Băculescu, St. Bezdudchi, L. Blaga, I. Blana, Oct. Bocu, Elena Bascalgă, Const. Victor și George Bascalgă, Trăian Bărbulescu, Emanuel Bacuș, Al. Bogdan, Al. Ciura, R. Coșogăria, A. Clorin, Th. Cișădian, A. Constant, Eugen Constant, A. Cotruș, Gh. Călnăndu, Teofil Codreanu, I. Constantințescu-Deleaba, Const. Dobos, Viora Dr. Ciordăș, V. Corbusea, Crișim, M. Chioveanu, V. Demetrius, R. Demetrescu, Ovid Deronjaniu, I. G. Duca, Virgil Drăghicoman, Mihail Drăgomirescu, Săbina Drăgomiș, Ion Drăguș, A. Davidescu, Mihail Drăguș, Ion Dongoroș, Victor Efimiu, Ion Foti, G. Galaction, Vi. Ghidulescu, Vasile Al. George, Ion Gane; Dem. Gălbăn, D. Gălbău, Radu Gyr, E. Hodog, N. Iorga, Bogdan Ionescu, Al. Iacobescu, Iustin Ibleșu, Emil Isac, N. E. Ildoru, G. Krișof, E. Lovinescu, I. Lăpuș, A. Lăpușanu-Melin, Dr. Cassiu Maniu, G. Gal Moșoiu, S. Mehedintz, V. Meruțiu, Arhiepiscop Andrei Crișanu, V. Militaru, Christache G. Milian, R. S. Molin, Virgil Moșicu, M. Mora, G. Murza, D. N. gară, G. Gal Scarlat Panaitescu, Sextil Pușcariu, V. Petala, Al. I. terina Pitiș, I. Pogan, D. Pomp. timlu Popa, Paul I. Prodan, G. Pruncu, P. I. Papadopol, Mircea C. Răbeș, Alexandrina Scurtu, sile Sarvel, Andrei Sigmund, / geniu Speranția, Maria Ștefinesu Sofronie, O. Tăfală, Căton Theodor Tăfală, N. G. Tănuș, J. V. videa, Volbură Polani-Nistoru rescu, Eugen Titescu, Paul Ne-

*Mașină de scris
26 decembrie 1928
Mașină de scris cu roți*

ZECE ANI DELA UNIREA ARDEALULUI

Ștatem într-o perioadă de evocări de fapte mari naționale. În primăvara am sărbătorit cel zece ani împliniți dela unirea Basarabiei. De foarte curând am evocat, printr-o comemorare, cei cincizeci de ani de viață românească în Dobrogea. Acum sărbătorim unirea Ardealului și a celorlalte ținuturi românești de peste Carpați.

Sărbătorile acestea, pe care le-am dorit cât mai larg organizate și cât mai definitiv încheiate, au pentru noi, mai puțin de toate, o mare însemnătate națională, mai puțin: apăr ca o adevărată necesitate națională. Numai la ocasiile de felul acestora învâgăm a ne cunoaște mai bine, învâgăm a ne prețui mai bine, a cunoaște jertfele trecutului și, mai presus de toate, învâgăm a cunoaște mai temeinic datorile prezentului și viitorului, pentru a putea înțelegi și desțosește la buna armonie și progresul iluzorie, la buna stare în afaceri, Amintirea trecutului să ne fie, prin urmare, pilă a bărbăției noastre pentru viitor. Căci numai așa asigurăm urmașilor o viață națională liberă, demnă; numai așa se împlinesc datorile noastre cu li ai aceluiași țări, ai acelei pământ străpici de nenamărate ori cu sângele celor ce s'au jertfit pentru binele și progresul general al neamului, în lunga noastră tragedie de afirmare națională și de întărire teritorială.

România Mare a fost încoronarea acestor jertfe seculare, acestor străpici arși de a ne putea plăta, în viitorul celor mai sălășioase țării din câte a cunoscut istoria popoarelor, linia noastră etnică și națio-

nală. Și această încoronare s'a desțosește la 1 Decembrie 1918.

Tragic și dureros de îndoielnic este povestea acestei provincii românești dintre Tisa și Carpați! Escăpăți de marea mare românească încă de acum un mileniu, ea a dus, viața coborâtă a provinciei subjugate. A sîngerat răscoalei dorințelor pentru libertate și autonomie națională, pentru respectarea dreptăților, fie chiar naturale, pe care le avea omul cu om. Și a luptat lăruși răscoale întregi. La 1396 sub Vlad Iancu; la 1437 sub Mihai și Gheorghe Rădăuș la muntele Bobâlna; la 1544 sub Doja Săcuial; la 1720 la Deva; la 1727 o răscoală la Abrud. Apoi a luptat și sîngerat, la 1784, cu Hoera, Cloșca și Crișan; la 1848 cu Avram Iancu și Simion Bărboșiu; în sfârșit în 1918, cu revoluția românească prin care s'a înfăptuit unirea Ardealului.

Mihai Viteazul (1593-1601)

Președintele Mihail Kogălniceanu, membru al Consiliului Național Românesc

Răscălită din lăptă pentru afirmarea Românilor în ținuturile Ardeleni deosebite, «Cele trei Crișuri» comemorau azi evenimentul cel mare al unirii cu Bucuria pe care va trebui să o simțim orice Român. Arătînd în altă parte a românului de față condiționare și răscoală. Răscălită noastră în purile ardeleni de nord, ne mai rămîne să urăm noștri provincii românești viață vesnică și nedeslășită de Piața Mare, care, și ea, a dus neamul nostru pentru strîngerea într'un singur mînașchiu a tuturor provinciilor de o aceeași simțire și graia românească.

«Cele Trei Crișuri».

*o mică notă
în dreptul
no. 11-12*

M. S. Regina Maria.

M. S. Regina MARIA a binevoit să adreseze Revistei noastre «Cele Trei Crișuri», cu ocaziunea numărului de față, închinat sărbătoririi a zece ani de la alipirea Ardealului și Banatului, următoarele înălțătoare cuvinte:

Zina sărbătoririi Unirii Ardealului cu patria mamă, trebuie să fie o zi de bucurie și în același timp o zi de reculegere pentru tot Românul.

Spiritul generațiilor de luptători din trecut, să călăuzească pe acel al conducătorilor de astăzi, ca, prin înfrățescă înțelegere, să se poată desăvârși înălțarea patriei.

Maria

Adunarea națională dela Alba-Iulia

de Dr. I. Lupșes
Prof. Univ. școlilor al studenților
București.

După intrarea României în război, situația românimii din Ardeal și Țara Ungurească a devenit cu totul insuportabilă. Așa numiții „bărboși de stat” dela Budapesta, înșalțiți de o nemai pomenită *astupie politică*, afară că ar fi sosit momentul, să sape de zor grupa elementului românesc, fără a se gândi mișcar o singură clipă, că în grupa aceasta s'ar putea întâmpla să cadă tocmă Ungurii.

Intervenția armatelor americane a produs pe frontul apusean o astfel de schimbare fericită, care a adus în sumai decât trafia fără margini a Nemților și Ungurilor și încrederea lor oarbă într-o apropiată biruință definitivă a puterilor centrale. Nemuriile asuprite din monarhia austro-ungară, al căror glas a fost cu totul albit în cursul celor patru ani de război, începură a și accentua acum cu îndrăzneală tot mai mare

Palatul Castel Regal dela Braș.

renunțămirea față de monarhia, care le ținuse atâta timp întemnițate în cuprinsul hotarelor sale, precum și legitimele lor postulate privitoare la libertatea și unitatea națională atât de mult dorită. Când a pătruns în porțile ardelenesti vestea, că și comitetul național român a hotărât, în ședința sa din Orașul Mare (12 Octombrie 1918), să se detache de Ungaria, pășind pe aceeași cale a demnității și suveranității naționale, pe care o indicară de mai înainte prin admirabila lor atitudine biruitoare Cehii și Iugoslavii, — întreg poporul românesc a fost cuprins de bucurie nespusă. Toți, cu mic cu mare, așteptau nerăbdători ziua, în care va răsună declararea deputaților Români în parlamentul din Budapesta, începând prohodul Ungurii milenare și al nenorocitei țări de stat unitar național maghiar... Bucuria a sporit și mai mult, când s'a văzut că și Slovaci fac declarație la fel cu a Românilor și chiar deputatul Sibinii, Rudolf Brandsch, exprimat în numele elementului sâsec și german dorințe în cîtiva similitare.

Asupra unui singur lucru au rămas

Isă oamenii cum nedumeriți: după declarația de rămas bun dela guvernul și parlamentul Ungariei pentru ce n'au făcut deputații imediat din Ardeal, să facă pregătirile necesare pentru adunarea națională? Căci toți Românii ardeau de dorința de a se ști cât mai în grabă desfaciți de țara, care îi împingea peste 1000 de ani. Deaceia tratativele dela Arad cu ministrul Oskar Lissi au fost urmările pretutindeni în cercurile românești cu adevărată teamă, nu curvia să dăci în vreau rezultat, care ar fi în stare să zădărnicească ori să întâzie realizarea dorinței sînte după unitatea națională a tuturor Românilor... (Ca o manifestare spontană cu totul caracteristică pentru felul de judecată al poporului român din Ardeal notez-aci cuvintele, pe cari le-am auzit a doua zi după izbucnirea revoluției, dela un soldat — Toma Dragoșcan din Căntuș, — care se întorcea cătră casă într'un tren suprîncercat de tovarășii de-ai lui. — Să știți, părinte, că se face acum o naștere, cum nu s'a mai pomenit nici când; și-a mîrîtat împăratul Verde făca după fectiunul împăratului Roșu. Deaceia suntem așa de veseli, că toți mergem la naștere.

Adunarea națională dela Alba-Iulia, cu toate că s'a ținut într'un timp așa de nepozitiv, când drumurile erau tronșite de zăpadă și circulația cu trenul foarte anevoioasă, a reușit peste orice așteptare. Interesul poporului pentru hotărîrea epocală, pe care o aștepta dela adunarea aceasta, a fost atât de mare, încît nu veni cu necle și sutele de mii din cele mai îndepărtate ținuturi: și din Ilanșitul ocupat de Sîrbii, ea și din Marosmărtășul,

M. S. Regele Mihail I

Julius Maxis
fost Președinte al Partidului Național Român din Ardeal
actual Președinte al Consiliului de Miniștri.

Sătrmarul, Sălășiu și Bihorul îndepărtat, pînă și din Ugocea. Cel ce n'au început în trenuri, au venit pe jos sau în căruțe. Drumurile dela Sibiu peste Sălășe, Mercurea, Sebeș către Alba-Iulia erau împetșite în prezenta adunării cu cecele frumoase ale călăreților din Polonia și cu un foarte mare număr de căruțe din toate satele comitatului Sibiu, curi sub flamura mîndrului nostru

tricolor alergau spre Alba-Iulia, cu adevărat ca la un ospăț fără seamîn. Tăranii din Acliu ziceau: «mergem cu toții la Bălgrad să muzim, ce spun și ce hotărîsc domnii noștri și de s'a întîmpla să zică vreunul altfel, decum dorim noi, îl pușcim pe loc».

Dar cui putea să-i treacă prin mînte alt gând și prin inimă altă simțire decît aceea, care însușește milioanele de Români? Sau cine ar fi cutozat să se împotrivescă dorinței, care izbucnia cu putere elementară din toate piepturile, umplînd vîndulul de strigăte bucuriei: *Trăiască Alunștia Mare!*

În dimineața zilei de 1 Decembrie 1918, pe strădele orașului Alba-Iulia numai cu mare greutate te mai puteai strecura. După serviciul divin la care s'a cîntat în loc de priceastă «Desteapă-te Romîne» și «Marșul legionarului român», s'a început delușura grupurilor nesfârșite pe sub poarta lui Mihail Viteazul cătră cîmpia în care avea să se țină adunarea populară, iar cei 2000 de reprezentanți ai cercurilor electorale, ai bisericilor și diferitor aşezămînte s'au întrunît în sala casei militare din cetate. Multimea, care trecea peste 100.000, a ascultat cuvîntările episcopului Miron Cristea, Dr. Iuliu Hossu și ale d-lor Dr. Aurel Vlad, Dr. Aurel Laur, Dr. Salta, Dr. S. Dragomir, despre însemnătatea cea mare a zilei și a hotărîrii de alipire la România Mare, iar în adunarea reprezentanților punctele de culminațiune au fost discursurile d-lor Vasile Goldy și Dr. Iuliu Maniu. Dnal Goldy, în motivarea proiectului de rezoluțiune, a făcut o expunere sumară a dezvoltării noastre naționale, strîind în deosebi asupra faptului

Dr. Al. Vaida-Voevod
Deputatul român care a citit la 19 Oct. 1918
în Parlamentul Maghiar declarația de
despărte a Ardealului de Ungaria
— Actualul Ministru de Interne. —

St. Cicio-Pop
Președintele Consiliului Național Român
Organizator al Cărușilor Naționale
Române (1918).
— Fost Ministru. —

cu «veacuri de arândul poporului românesc, adăvăratul și legitimul proprietar al pământului, ce fusese odată Dacia romană, a fost socotit străin și sclav pe pământul său strămoșesc, iar când după suferințe de secole din deșertatul Apus dela dulcea soră latină, care poartă în fruntea ginilor spre lumina desăvârșirii, a sosit și în munții noștri dahlul libertății, egalității și frățietății, când credeam să învinem la libertate prin înlocuirile create de lumina nouă, vechii noștri asupritori s'au înfrățit cu împăratul, pe care ei îl detronaseră, cu împăratul, pentru care noi vărsasem sângele nostru cu credință, și *aceste două puteri ne-au robii din nou*. Umbra îndurerată a Regelui munșior, a scumpului nostru Iacov, rămâne pentru vece clasică dovadă a *legendarului îngrațitului balaburgic*. Impotriiva voinței noastre au unit Ardealul nostru cu Tara Ungurească și printr'un constituționalism fals și mincinos ne-au despoiat de libertatea culturii, ne-au desființat politicile, bisericile noastre le-au servit tendinței lor de opresiune și ne-au făcut imposibil progresul economic, prin care am fi putut să ne apărăm împotriva năvălirii cardelor străine pe pământul părinților noștri.

Acest straniu rehicitor îl încheie apoi astfel: «Inaintașii noștri pe Câmpul Libertății în 1848 au hotărât așa: Națianea română depune jurământ de credință către împăratul către patrie și către *națianea română*. *Impăratul ne-a înțeles, patria ne-a ferocit și ne-am trezit, că nu mai credința în noi fusese, în neamul nostru românesc ne poate mântui*. Să jurăm credință de aci înainte numai națianei române, dar tot atunci să jurăm credință țare civilizațianii umane. Câtă piatra aceste credințe, neamul nostru va trăi, se va întări și fericiți vor fi urmașii noștri până la sfârșitul veacurilor.

Iar d. Iulia Maniu spre a da o justificare deplină hotărârii, care urma să fie adusă cu cea mai mare însoțire, a spus că «*unirea tuturor Românilor într'un singur regat și într'un stat nedespărțit este nu numai un ideal sfânt, țevorți din trocutul nostru și din coamora viefji noastre sufletesti, ci este și un drept indiscutabil al nostru, în baza fiefji noastre naționale unitare*. Noi fii națianii române de pretutindeni suntem de același

PROMOTORII MISCĂREI

AVRAM IANCU

Comandantul mișcării de la 1848 în Ardeal (1824-1872)

obârșie, de aceeași fire, cu o singură și unitară limbă și cultură și simțom înălțatei de aceeași tradiții sfinte și de aceeași aspirații mărețe. Când toate acestea sunt unitare, poate încerca cineva să împiedice manifestarea acestei unitații și în ce privește vieța politică, suferințe de mult înfrățită?

«Noi primim înfrățirea unității noastre naționale ca un triumf al libertății omonești. Noi nu vom să devenim din asupriti, asupritori. Noi vom să întrecem pe aceste păiauri libertatea tuturor neamurilor și a tuturor cetățenilor.

Cuvintele d-lui Maniu au fost des subliniate de aploșeae unanimie și însoțite ale adunării. Au întâm-

pinat aprobare generală și următoarele constatări: «Pătara socială cea mai puternică a neamului românesc este țărânul român agricol tor. Toate aceste bine negre și frangi luminate, care le vedem aici, au ieșit din poporul nostru țărân. Nu este aici nici unul între noi a căru obârșie nu ar fi plângul românesc, la branda țărânului român, sfârșită de suferințele nesfârșite, decit cori numai credințele faze faze mai mari. De aceea de gândirea politică a neamului românesc a fost strâns legată străduința de a fiefji o soartă mai bună țărânului român. O reformă agrară radicală, care să dea pământ țărânului român și să facă posibil concentrarea întregii sale forțe în o producție cât se poate de intensă, a fost totdeauna o țintă bine precizată a luptelor politice românești.

Se aleg apoi la propunerea d-lui Vaida, 150 membri ai marelui sfat național român, iar adunarea națională împoternicește conducerea marelui sfat, ca numărul acesta să-l sporească ulterior până la 250, îngrijind ca toate păturile națianii să-și aibă reprezentanți în marelui sfat în număr corespunzător.

În 2 Decembrie membrii marelui sfat național au și fiefji cea dintâi sedință în sala tribunalului din Alba-Iulia, alegând comitetul *dirigenti*, constataror din 15 membri precum și o delegație de 4 membri (Dr. Miron Cristea, Dr. Iulia Hossu, V. Goldis și Dr. Vaida) spre a prezenta hotărârea adunării naționale M. S. Regelui Ferdinand, corpurilor legiunilor române și reprezentanților din București ai puterilor aliate.

În cele spase până aci, sume schițate în mod sumar momentele de căpetenie ale *Adunării naționale din Alba-Iulia*, care însemnează cea mai minunată zi de triumf și de sărbătorire în vieța românească și a românismului întreg.

Ordinea impanțitoare, în care s'au înfrățit poporul nostru la această zi de serbare, a pus în simire pe toți, iar participarea fraților din Bazarabia, din Bacovina și din Regat a contribuit să peculiască pe vece unirea tuturor Românilor într'un singur stat.

După rînduiala sfintei noastre bisericci drept măritorie la serviciile divine ale sărbătorilor mari se citește așa surmile «*paremii*», cari sunt spicuri alese din cărțile sfinte.

Soldății din armata lui Avram Iancu, în marșul lor spre de la Tebea.

La sărbătoarea națională din Alba Iulia, — dacă luțata fulgătoare a evenimentelor nu fi permis — s'ar fi cutreierat și se citescă cu atenție de păreții din mînăna carte a lui Nicolae Bălcescu: „Răscoala sub Mihai Vodă Filășoiu”, cărî în curcăt timpului cartea aceasta, în multe privințe, s'ar îmbelșugat în aurorele cămpilor sfințite ale literaturii noastre naționale.

De aceea ar fi fost potrivită să se citească capitolul despre Carnea națională, ca toată săfărașă românească adunată acolo să se fi deslășuit ascultând deciziunile mîlăstră a lui Bălcescu despre iramăsele Ardăului nostru, despre înalțimțările suferințe și înălțimțele aspirării ale naționali române și despre aceta rezultat al *Luceafărului* 1859 cînd a intrat Mihai Vodă cu toată strălucirea triumfală a învingătorului în câmpul Ardăului, în Alba Iulia. „Mihai ajunșese atîci — cum scrie Bălcescu — în culmea slaviei și a mîriței ce-ef răsăse. Cine-ai nu trecece, de cînd-ai trecece săbiu spre a apără țara sa de tirania turcescă și după o mîlărie de eroici, triumfuri, respinșe poporul turcesc departe de dînsul și de întreaga Europă creștină. Nu numai atât! El voi a și crea o patrie mare, pe cît ține *potențatul românesc* și norocul ajutîndul în cîlcera lui Ardăul, Moldovia și o parte din Banat sunt unite cu Țara Românescă. Independența absolută ar fi urmat țării îndolali, Mihai realizase acum viziuna labută a Voievodilor mari ai Romînilor. Acuma *România s'ar înălțat în Răscoala și fost ar totă și acuma patrie, astă și acuma cămărișă națională*, astfel precum ei n'au fost din vremele ălate ale vechemii. Stăruia acestă non ave *lutare materială de mînăse; et de desălu de păterice*; pîmîntul s'ar deslăuit de învecărită de cer, lo cîlcetorii săi numeroși în parte omogeni: ei poate trîi, a stă de sine și a se apără împotriva săvîrșirei străine. Mihai avuă deslăuit înțelegere spre a constitui acest stat, ale cărui hotare le trîsece cu săbiu sa. Dar spre a apără bine temelito și a sucă tenăciută acestor săvîrși, prin grabnic făcută, li trebuia vreme: și vreme li fu de lipsă. Ei n'apăsase încă a încununi zidirea sa d'a-

GAZETA

TRANSLIVANIA.

1859 No. 1 25. Febr. 1859.

Se tipărește săptămânal în editura tipografică din Sibiu. Nu se plătește abonamentul. Prețul numărului este de 10 c.

TRADUCĂRI

Scrisorile de dragoste — „Mă rog, scrieți-mi din când în când, să știu cum vă este, să vă văd și să vă aud, să vă simțesc și să vă iubesc.”

CURSA

Amor și război — „Amor și război sunt două lucruri care merg împreună, unul fără celălalt nu se poate.”

Ștefan Ștefănescu (1859), model pe prusa pentru capul marelui patriot și scriitor Gk. Ștefănescu.

bia ridicată și într'ămintă coborît al ciopărtului restăruit sînd cu tîrle și din toate părțile. Invenșamăți al-icornăi dușmani săi, mîi de mîi și țoți înțamă a dîrîimă. *Voi? cîci nu aveam pătat oțel aci, în cămbuă înălțimțului nașter românice, sportul împreună cu noi și timpul și libertate.*”

Gk. Ștefănescu.

Unde ar fi acuma naționa noastră, în ce culme de progres, în ce treagăt de putere și dezvoltare, dacă soarta nu ar fi fost atât de nemul-

țioasă și de tirantă față de mîreșoate aceluia a nemuritorului Mihai Voievod? În locul ne-norocilor sbucănuți și sfîșierii între frați, în locul robicilor seculari și al asupțorilor înecați în lacrimă de jale, ar fi înlocuit pre-trindeni simțimța de aur a vieții nașionale deplină slobodă, a dragoste și înfrîșiră românească, pornirea spre solidaritate și înălțimțol îndemni spre o viață sufletească superioară, care numai în atmosfera înecată războiului și independenței nașionale este cu panăci.

Dar în stăruire ne-căpășine ale Procedinței, aceste trei secole și mai bine, au fost astfel înecate pentru naționa noastră: potop de ne-norociri și suferințe au revescit din noișim lor asupra îndurătorului nostru Ardăul, cu și asupra celorbuște țari și pînțurii românești. Toate suferințele și ne-norocirile de vesuciri le-aștiată însă purta poporul nostru cu multă răbdare creștină.

Și astfel din vîrșății durerilor ei și-a făcut o adevărată ascență a virtuții; și-a înălțat credința și nădejde, și-a înălțat curajul, și-a ochel sufletei, cu și poată vîrșă brunt peste toate valările protivnice pînă la pînțura zeroată, pînă cînd s'ar mîlșiorii Atotputernicului Dumnezeu a încopci ținea țiră dezvoltării istorice acolo, unde ei a fost rupt în mod atât de brusc în dimineața zilei de Duminecă 19 August 1859.

Cînd istoric omul lui Băseca, pînțurind în curșul lui Mihai pe cîmpea Turzii, a acis în mod mîlșose pe vitezăul Domn al țător Romînilor. Să nu cîlcim însă contra Procedinței pentru suferințele din trecut. Ci mai bine să cercăm a dă glas simțămîntelor noastre de adîneci și nemîrșitniță mîlșure pentru țărul deslăvîrit și pentru nesomorțată mîlșure de Tatălul Ceresc, care în aceste zile ne-a în-reducit să înălțimțim din nou idealul unității noastre naționale, coborîndul din înălțimțea stercor albăstru, unde a pînțat atîta timp înălțur în craje de țămă nepturșeci a înșimilor noastre, pe țărăul realității.

Acestă înălțur va fi acum de răbătă și definitivă, cîci ea nu se sprijinește numai pe săbiu vitezei și pe mînșă îmbrăcăci a asosivod, ci se întemăci pe rezulta-

„N. Bălcescu”, Scrierile Românilor sub Mihai Vodă, Editura de Stat, Iași, 1954, p. 30.

tele clare, pe legile firești ale evoluției istorice și pe elementele constitutive ale națiunii noastre, cari sunt: trecutul milenar; teritoriul unitar și compact; rasa traco-română; limba și legea românească; datinile, obiceiurile, tradițiile și aspirațiunile sfinte tuturor Românilor, și mai ales conștiința noastră națională, fără de care ar fi jubrede și nesigure toate celelalte elemente.

Aceasta să arde ca o flacără purtătoare vie în sufletul tuturor fiilor națiunii noastre! La lumina ei să se îmbelzoseze toate cugetele, de căldura ei să se pătrundă toate inimile, la chemarea ei, să se încordeze toate brațele spre muncă și laptă românească triumfătoare! Atunci binecuvântarea lui Dumnezeu ne va însoți în toate nămintele noastre

tre sfinte și călătoria noastră națională, care s'a deslășuit prin bucuria dela Alba Iulia, va deveni prin virtutea tuturor fiilor națiunii noastre, atât de frumoasă și puternică, încât nici popole străine nu o vor ține pe dincoace.

Așa trebuie să fie, căci dreptate și judecată face Dumnezeu tuturor celor apăsăți!

DESPRE ARDEAL

(AFORISME)

de: G. Bogdan-Duică.

Bucuria că n' ai sfârșit îl avem... până acum a produs mult mai puțin răd decât am crezut căice depăși 1990 începaserăm a vorbi linpede despre anexarea lui.

De-acet fel de laudabile incurșuni cuceritoare la București s'a vorbit mar tatăru.

Și s'a vorbit într'un timp în care statul român înșasi eră aliatul puterilor centrale-europene!

Poporul român are, însă, politica sa de sentiment; statul, politica sa de conservare, cu atât mai greu de dus cât se putea prevedea că viitorul conflict armat-empresc va hotărî de estica sau de moștrica popoarelor estice.

Când vijelia a sosit Ionel I. C. Bețianu trase toate concluziile celor două politici și, cu ajutorul cel mai devotat al țării sale mici, clădi o țară mare.

De-acet țăr i s'ar cuvânt dănd statul, nu una: întâia la București, al căor gând fa intrupat; a doua (identică la Cluj), ca pândă pentru generațiile care se perindă n' ei.

Pentru ce unirea nu a dat tot rodul aşteptat?

Cauza primă este, după părerea mea, lipsa unității naționale.

Greș vorba?

Să eu știa că este greș!

Dar apă este.

Ardeleanii înșasi au fost, înainte de războiu, de părerea aceasta.

Cititorii sovietici să binevoiască a deschide Enciclopedia rusească, la cuvântul «Transilvania» și va găsi acolo probarea afirmațiunii mele. Enciclopedia, sinceră, a notat toate lacunele culturale; o dată, o singură dată, însemnând că sprințul social al culturalizării încă a lipsit, ceace însemnă că societăți ardelenesti li lipsă impulsivitatea travea productivă a naționilor cu clas.

De accea morfologia socială eră simplă sau redusă; întreprinderile economice, puține; agricultura, primitivă, cu începutul de

perfecționare; și ce începuturi promițătoare de extensivitate, începuturi pe care le-a studiat Ștefan Bethlen, un ungur cuprins de ieremii, nu vre-tun Român dus deședădejdit.

Dacă în vorba culturală cuprindem toate fenomenele ei, nu numai cele

ANDREI MUREȘANU

Partea mijlocie de la 1849 în Ardeal.

național-culturale, atunci eu am drept să afirm că unitatea culturală ne lipsă.

Unitatea național-culturală, după lipsită de teritoriul comun, fusese odată mult mai egală. Dar este mult

de-atunci! De când, adică, formula vieții noastre erau puține și simple: Biserica; carte religioasă ce din lași și bucurăști atârnă până'n Maramură; țărani ce curățesă atât pământ cât ară; dar păstor care trece muntii și tovarăși de legătură comercială, etc. Și toate, toate, fice subțiri de înțelegere!

De simplitatea aceasta Ardeleanii se ridicară abia de pela sfârșitul veacului al XVIII. Veacul lui Iosif al II-lea li deșteptă și pe ei.

În același timp se treziasă spre naționalism și «regienii».

Paralelizarea aceasta este sigură și interesantă. Atingerile reciproce se înmulțesă; în ostivă lui Tudor Vladimirescu luptă marea Ardeleani; în 1848 ne vine sfat bun din Țară; în acceș an abia ne registim unitatea de voință. Dar în Ardeal voința este suprămată; în țară crește liberă și animează puternic mișcările sociale și culturale. În 1918 Țara ne este de-ăsupra, enorm de-ăsupra.

Era clar că tendințele de unitate care spre Țară trebuia să graviteze.

A fost (până la un timp numai în forme literare) eră apoi și cu înclinaș politic, este acum în bucurăști de datorie a «Țării» — căci noțiunea, cași realitatea, nu a pierit încă — să abia nu grije de accea unificare al cărei rod să fie națiunea română a viitorului.

Conștențarea acestei meniri; opoziția, orice fel de opoziție contra ei, este detestabilă, de combătut, de stărpit. A fi fivat Alba-Iulia anulul 1968, în mijlocul unei disrupțiunilor vijelii, a fost frumos; mai greu și mai frumos va fi a prevedeaș chipul nației de peste 100—150 de ani, de pela anul 2100—2200; și a adoge drumurile spre ei.

Care poate să fie busolele pe carele îndrumărilor viitoare?

Fără multă sociologie, la acceaș întrebare, răspund îndată: *Equitatem națională*, înainte de toate: Românul și românismul; înainte de toate cucerirea materială și culturală românești; înainte de toate sprințul reciproc, pentru ca acele cuceriri să fie cu putință; și încă șurgent

Casa lui Andrei Mureșanu din District (Transilvania).

CELE TREI CRIȘURI

Din acest punct de vedere, în zecé ani, am plecatul de ajuns.

Ar fi loc și milă de păcat, dacă țările anexate idealului național ar fi pur românești. Dar nu sânt.

Mulțimi de streini circadă și, prin chiar prezența lor, așteaptă la grăniță; dela grănițe spre centru ele se restiră cu bogății moștenite, cu industria întemeiată dinainte de 1918; o legislație egalitară le acordă scutului cel mai sigur; străzile Bucureștilor răsună de limbi străine; și aceste mulțimi se apără de noi, nu ni se apropie; nu ne iubesc.

Dar noi avem răgaz de vrană: Câți dintre noi își bat capul cu acra rație care pe aici va trăi pella anul 2100—2200? Și câți chiorăsc numai la osul de ros, pentru care firește trebuie bătălie?

Pentru a întredări de depășit, viitorul, omul are nevoie de trei însușiri: 1) muncă de orientare; 2) inteligență; 3) inventivitate.

Cine face, întâmplător, parte din corpuri erudite, din acei fel de oameni pe care firea i-a înmestrat cu filosofia curiositate a științei, acela face dela sine munca de orientare.

Orientarea prin tipăriți în lucrăzile prepară numai terenul demagogiei sau al greșelii.

Inteligența este lucru rar. Un psiholog de seamă, german, Beth, și-a lăsat ostensivă să calculeze pe trei mii de ani în urmă câte au fost talentele care au dat omenirea înainte; și a găsit vre-o 100 de oameni geniali și vre-o 3000 de talente mari.

Ștefan Ștefanescu.
Ștefanescu

Intelectualul Ștefanescu (1892—1968)

Andrei Bănuț de Șaguna

Intelectualul „Intelectualul din Șabla, Jheronimul” — Statutul Organului Metropolitan Românilor Ortodocși din Transilvania, Intelectualul Poporului.

Atât!
Și noi! ce ne credem noi!
Invenția, de orice fel ar fi asta de partea celor 100 în mulțu 3000 de ani.

Noroc de omul asupra cărui firea a revărsat toate cele trei daruri: Numai ei pot fi conducătorii pe căile practice, bune, spre viitor.

În Ardeal puțină de orientare nu a fost niciodată prea înșeață. Spun acest adevăr și fiindcă mă lăsu impus cercetările mele istorice; și îl pot dovedi oricând; fiindcă mă lăsu impus mai ales cercetările literare, în care se descopere inventivitatea și inteligența.

Dacă, de pildă, aș lău la rând pe toți poezii noștri și i-aș cerceta din punct de vedere al invenției —, proba ar fi lămuritoare pentru oricine.

Și la același rezultat ași ajunge cercetând invenția — economică; exact la același rezultat.

De-acen ce noi nu avem nevoie să cerem dela frații cari nu —, decât au.

Aștei, să așteptăm înfiorările viitoare ori să ne plecăm capul — fatalității.

Orientarea și aflarea celor ce poate orientă sunt cu puțință mai ales acolo unde egoismul național este nestingherit de teori străine și strâmii.

Epoca noastră produce multe de accente; penițe juvenile aluneacă pe hărți superioare și scria, fără niciun talent, ecouri fără culoare; fără, pentrucă la noi moartă rămâne și moartă trebuie să rămână tot ce nu a răsclit din necesități naționale. De pildă: Români comuniști; să dai mâna cu —, dar, mai curând să le-o tai din umăr, decât să le-o strîngă Radicalism democratic), pentru că dușmanul de-acum zecé ani. (Numai de-acum zecé ani!) să continue a-mi rămânea „doamnă”)

Ni se pare că Ardealul are nevoie de-o reculegere (în această privință).

Dar nu-i mai puțin adevărat că și „regatul” are nevoie de un plus de inteligență, care plus — găsiți-va care formele sale culturale și politice înainte de-a nu fi prea târziu!

Înlocul estic-european-român trebuie să fie un suflet, o voință. Dar aceasta aș de simplă — găsiți-va care formele sale culturale și politice înainte de-a nu fi prea târziu!

Înlocul de-a nu fi un dovădit destul. Să sperăm că deceniul 1928-1938 va fi mai productiv.

Condamnații pentru Memorandul Românilor dus la Monarchul Austro-Ungar
1892 Mai 28 — 1894 Mai 25.

Delegații Romani: Petru Poni, Dr. D. P. Barilescu, Gheorghe Domitrescu, Dr. Th. Mikolaj, Dr. J. Saco, M. Yellicot, Mihail Poni, Nicolae Cristea, John Carotescu, G. Popp de Blaj, Dr. Ionuț, Dr. V. Lucaciu, Dinu Gomaș, Sept. Albu.

Delegații Comitetului Național Român, care, înfruntând protestul maghiar, s'au prezentat Monarchului Franz Joseph, cu un memoriu, în care se arătau suferințele Românilor din Ardeal, fapt pentru care au fost judecați la Cluj, de către justiția maghiară și condamnați la închisoare. Procesul și sentința de la Cluj a provocat — după cum se știe — furtoasă mișcare de protestare a studenției și intelectualilor de la București, care poate fi socotită, ca un prelude al mișcărilor naționale din 1914—1916. Așa zisa „Rodată”, unde s'a judecat procesul, se găsește azi în stăpânirea Cercului Militar al garnizoanei Cluj.

Din folklorul ardelean

Merge badea meu cu plăzui
Tot săltarea cu drumul,
Tot săltând și săltându-l,
Și din gură cântându-l:
— Crește mândru, grăsoț,
La pais gros, la spic mare,
Să stai nalt la scierat,
Ca mândra la sărutat.

Bade-adeu! plouă cură,
Ieși Domniță și din gură!
— Eu guraș cu un ionu da,
Că mă umezi cu o mureșă
Și mămăga m'o mureșă:
— Domniță, săraca,
Ai avut gură? eri bu!
Atunci ce ionu curăta:
— Spune-i tu atunci așa:
Am avut, mămăga hăi,
Dar am dat-o la făcut!

Și să știi bade că rii,
Frumos m'au împodobit —
Și înainte și-apoi
Și calca și-apoi vârtii,
Tot cu var de cel mărunț,
Ca să ajungi mai curând.

Dragostea de fată mare
Ce gâștă din cleare;
Când bate vântul sulțire,
Atunci mă scotea din fire.

ARDEA I. U. I.

de Octavian Goga.

Sunt zece ani de când nu mai
erau, de când la Alba-Iulia în frum-
mântă mulțime s'a desfășurat, ca și
se topește în marele tot.

M. S. Regina Maria, însoțită de
A. S. R. Prințesa Ileana, la Sereada

De atunci Ardealul reînnoțit în
unitatea națională, părtăș la bine
și la rău cu soneta țării, merge în-
ainte pe calea desăvârșirii unui proces
finesc de unificare cu restul, că
pe acest drum se întâlnesc asperități
și adevărat, că de după granițele
dărâmate se ivesc adesea strigă-
ții stăpînirii de demult, e fată,
dar destinația noastră s'a împlinit și
catal istoriei nu-și mai întoarce că-
ștea înapoi. De-acela toți micii ne-
gustori și frecărilor locale, care cred
că pot înghiți o doctrină din re-
vendicările unei regiuni, nu sunt
decât aporții trecătoare, menite să
recadă în noaptea. Uneia noastră e
pecețuită definitiv și n-o mai des-
face nimeni. Putem în viitor să în-
durăm semețociri, dar vom fi una
și le vom suferi la oală. Vinovat
va zîmbi cu indulgență sau cu dis-
preț asupra tuturor care n'au în-
țeles încă acest adevăr și nu s'au
conformat lui.

1 Decembrie, 1928.

R. S. Regele Ferdinand

1914

1916

1918

1922

R. S. Regina Maria

OCUPAREA BUDAPESTEI

— 4 August 1919 —

de Const. Kirilofen.

Zina de 4 August a adus Românilor înconjurarea biruinței de la Tisa. Era una din acele mari satisfacții pe care Provedința le păstrează pentru popoarele greii încercate, care au dovedit țării de suflet în armările unei idei drepte și au știut să-și încredințeze brațele și să nu-și cruțe sângele pentru izbândirea ei.

La cucerirea seare seara, trupele diviziei întâia de vânători intrară în Budapesta și ocupă capitala maghiară. De alongul marșului bulevard Andrássy trec colosale lungi de infanterie, cavalerie, artilerie. În fruntea orășului, generalul comandant al trupelor din Transilvania primește defilarea trupelor. Nici odată o trupă românească n'a defilat mai mândru, mai marșial. Nici odată un comandant n'a trebuit să facă o sforțare mai paternică, ca să-și înalțase, sub masca severă a șefului, explozia de sentimente ce epușă din inimă, spre a se gălăsi în lacrimi. Căci, în decorul grandios al momentului străii budapestene, se intriga aerul cel mai măreț vis pe care îndrăznie vre-odată să-și plămăzească o minte românească, revăzută cea mai strălucită pe care și-o punea lua un neam după o mie de ani de uită, bujucenă și obișă.

În această zi neuitată de 4 August, soldații români trec în pas de paradă, în cântecul voios al fanfarelor militare, prin inima capitalei maghiare, cucerită de ei în luptă dreptă. Ei dedicază cu bărbăție, călcând în picioare nu numai pietrele străzilor capitalei, dar și suferințele trufășilor călău de pînă ieri. Măi și resemnat se grădărește norodul maghiar pe trotuarele largi, ca să privească spectacolul unic.

Este istoria care se desfășoară războinică, nobilă, fatală. Este sentimentul vorbitor al unor vremuri nouă, a unor rosturi nouă. Se prăbușește o civilizație pe care un moștră, orbit de trăsura a dăruire pe temeliea nesigură a simțirii.

Și trupele române trec măreț, iar pasul lor răsună călăpuit, ca un ritm de epos. Trămbițele înalță

*„Sunt în viața mea...
a unei înălțimi și înălțimi...
apăsătoare și, uitându-mă la cer,
plădă în cerurile nesfârșite, a
unor timpuri...”*

spre cer din ce în ce mai vesel înalță lor de triumf. Câte povestesc ele! Câte restriști ale trecutului, câte veacuri de suferințe se răsună în corul de față!

Comandantul oștii, înconjurat de staul său mare, primește defilarea, răspundând oșterilor cari salută cu sabia, stegarilor care se pleacă, soldaților care î aruncă căștile voioase. Dar ochii săi abatească vădit pește răsăriturile soldaților, străbuț prin negura vremurilor apuse și revăd, într-o încăierare tumultuoasă, tot clocoțul patimilor și al străciunilor care se răsună în această clipă. Sunt umărșele, împărșire și jăturile de veacuri, inima strivită și gura închisă cu pumnul, sunt mucenicii înalți în țoapă ori înținși pe roată, preoții bujucorii și scapiți, ciurătură vălșii în temnițe ori silă și-și schimbă țara. Este un trup frumos de voevod viteaz, aruncat pe o câmpie, despărțit de capul în care începe întâia dată sângețea care, udată de lacrimi și de sânge veacuri deacintând, dă astăzi roșul cel îmbulțugat. Este întregă poveste milenară a neamului martir, care se încheie într-o apoteoză orbitor de strălucitoare. Este zina istorică, care se sfârșește, așa cum trebuie să se sfârșască toate lucrurile controversate: cu izbândă dreptății și a dreptății.

Comandantul român privește rândușile luptătorilor, cum se urmează unele după altele, pe când scordele se despart și ele din ce în ce mai repede în marea lui. Zori roșii se arată la orizont. Sunt scene din singeroșul nostru război. Fîlșul în crementete asupra unei vișnii de

Prima Generalului Berthelot în Sibiu, de către o delegație de fruntași ardeleni și deștinați români în costume naționale (1916).

amărăciune și de groază: Turcușia. Și mîntea măsoară drumul străbătut; el se strecoară prin amintirile presărate pe creste de munți, prin văl și prin marginea de pîduri, trece prin vadurile râurilor, urmînd căile învaziei, străbate capitala Țării, plîngîrî de dușman, urmează potecile sîngerose ale retragerii, serpuște prin lanca Sirezului, arciind greu peste înălțimile Franței și Oțuzului, trece munții și se avîntă în mare triumf al peste plășările scumpe al Ardeal, peste Tisa, peste Pusta ungari.

Dela Turcușia la Budapeșta!

Este drumul dela înfrîngere la Neauș, dela senilele în mîndrie, dela catastrofa ce amenința viitorul unui neam, pînă la sîrbîtoarea măreață a ierului.

Cele din urmă șiuri au trecut. E seară Bulevardul Andrassy se goleşte încetul cu încetul. Făcută, mulțimea maghiară se împelșie cu inimă grea, cu mîntea îmbulzită de gânduri și sentimente potrivnice.

Bucuria mîntuirii de vîsul rîu al tiraniei roșii se amestecă cu amărăciunea orgoliului național călcat în picioare. Iar armata cuceritoare se îndreaptă spre cazările ungurești cu conștiința împinîrii anei din cele mai grele și covârșitoare mîsurii.

Soarele apăsă, presărînd o pîlberie aurie peste turnurile și capetele metropolei maghiare. Deasupra cetății lui Soliman, deasupra Ilurgălu habsburgic, deasupra Parlamentului sovietistului unguresc, fațura fabrică culorile naționale ale steagului românesc.

Se așirizează oțimare. Ozicare vară-mare în istoria neamului, strîlucind cu lumina ei orbitoare peste veacuri.

Budapeșta a fost cucerită de armata românească!

Eram, între toți aliații noștri, singurii, pe cari Dumnezeu îi învecinicise să cucerescă prin luptă capitala ducamarelui lor de cipetrie. Cececa nu fusese înghîdit marilor noștri prieteni, ne fusese noată, ce-

lor mici și erud încercați. Englezii nu și-au putut pîimba căii pe sub Poarta brandenburgheză a Berlinului și pe sub teii din Unter den Linden. Francozii nu și-au putut face armela piramidă pe terasa castelului dela Sans-Souci, de unde spîritul lui Voltaire stăpînește ironic peste armura greoaie a Postdamului prusac. Nici lișionii n'au izbîndit să strălucă cu paturile pașilor ipocrita maximă: *Justitia est regnum fundamensum*. Inscrisă cu o ironie pe poarta Hofburgului vienez.

Ne-a fost dat nouă, urmașii foșilor valahi, să avem satisfacția săpreună de a răsbura umilănele și suferințele atîtor generații de strămoși, să putem intra cu stăpîni în capitala trînfăului opresor, și, înrîndul îndoi sub greunșchiul nostru, să-i simim să recunoască veni-
toarea vremilor noă.

«Cînd vînturile sunt înfrîngate, iar nedreptății de veacuri răsbucate».

Din *«Istoria Berthelot pește învaziea României»*, vol. III.

Plăcarea Generalului Berthelot, însoțit de Eli Iuliu Maniu, Președintele Consiliului Dirigent din Sibiu (1916).

Făuritorii întâmplărilor dela 1 Decembrie 1918

de Generalul Radu Rosetti.

La 1 Decembrie 1918 au avut loc două fapte, deosebită de însemnată pentru poporul românesc.

Pe de o parte Regele îndeplinește datoriei, alături de sine, al suferințelor și al mării suferințe, reîntră, în capitala Sa, în cașul trupelor anglo-franco-române.

Pe de alta, Românii de peste Carpați și de dincolo de Mołna, hotărâsc unirea cu frații cari, după ce și câștigaseră, cu puțină zecă de ani înainte, neastărnarea, s'au aruncat în foc spre a-și sculpa de jugul străin și au purtat un războiu greu, ce nu păune sacrificiul și suferința le-au cășunat. Aceste hotărâri—dela Alba Iulia și dela Cernăuți—au desăvârșit unirea, a cărei inițiativă o basară Moldovenii dintre Prut și Nistru, în primăvara a-celuiay an.

Capitala țării eră astfel măntuită de rușina ocupației străine și noamul eră, în fine, întregit.

Ținta abia întezărită de strămoșii noștri, visul pus în cuvintele de cântăreți ai neamului și care aduseseră lăntă a cătorva sute de mil de Români, devenind, în sfârșit, o realitate!

Zina eră, într'adevăr, o binecuvântare dumnezeiească, la amintirea căreia florii emoției de atunci cuprind din nou pe cei ce au trăit acele oasuri sfinte.

Si o firese ca recunoștința pentru cele îndeplinite atunci să ne facă a căuta cine sunt aceia cătorva se poate atribui meritul îndeplinirilor din acea zi.

Sunt mulți cari, cum grăbiți, au călătat în cei zece ani ce au trecut de atunci, să răspundă acestei întrebări. Si, după cantitatea de ego-centrism cu care a fost dotat fiecare, după simpatia sau antipatia ce le avură pentru X sau Y, au răspuns: Eu am făcut totul, sau: Iu și X, sau în fine: Nu V e acela care a îndeplinit ceva. Nu V e acela acum să se facă procesul acestora și lucrul acesta nu a fost și nu este în intențiile mele, pentru că sunt convins de două lucruri: că o faptă atât de mare nu puză în îndeplinirea de un singur om, oricât de genial ar fi fost și pentru că știu că Hiro-nos, acel mare nivelator al asperi-

taților contemporane, va arăta mai târziu, atunci când vor eși la iveală toate documentele, meritele și scăderile fiecăruia.

Nu, scumpul meu este altul: este acela ca, în mîllocul oasurilor ce se vor rîdici, de mulți dintre foștii sau actualii fruntași, pentru ei în-suși sau pentru alții dintre ai lor,

TRIUMFUL NEAMULUI

Atelieria români trecu podul—Făurii Ionși, din Iași—peste

să nu fie uitat instrumentul care a fost modestul realizator al acestor fapte: soldatul român și soldații aliați.

E adevărat că acești modești lu-

General G. Mărdărescu, fost Comandant al Armatei de operațiuni din Transilvania.

critorii nu au și nu pot avea întreg meritul acestei îndepliniri, ei au însă o parte mare și aceasta nu trebuie uitată. Căci ce ar fi putut face cei mai mari patrioți, cei mai capabili birbați de stat, cei mai pricepuți generali, dacă nu ar fi dispus de acea masă de oameni simpli, credincioși, răbdători și viteji, cari, ani de a rândul, au ținut locul și au măcinat puterile otropitorilor cari au amenințat pacea și chiar ființa lumii? Ce ar fi putut realiza căpeteniile României dacă soldatul român nu ar fi fost deosebit rezistent în gloanțelor, bolilor, lipsurilor și propagandei bolșevice?

Omul de ispravă și birbănat fin care a fost Ferdinand al României, a simțit cel din urmă acest adevăr și de aceea, la 12 Decembrie 1918, pentru prima oară în istorie și cu concretizare a noilor stări democratice, îl a apenat la masa Sa, alături de generalii cari, li dăsură la izbândă câte cincioți grade inferioare din armatele engleze, franceze și române, iar la sfârșitul mesei a arătat a-cestor oștași, în cuvinte simple, rostite în limba română, franceză și engleză, mulțumirea ce are de a saluta în persoanele lor pe cei ce și-au făcut datorii.

Seconese că gestul și cuvintele, de atunci, ale primului rege al României întregite, a exprimat un mare adevăr și că acest adevăr nu trebuie uitat azi când scriem a re-cesa aniversare a acestor săvrite întâmplări.

Nicolae Filipescu

La jumătatea lunii Noemerie trecut, s'a dovedit că Focșani bușii marelui împărat nașonal Nicolae Filipescu.

În limba noastră neorală, N. Filipescu a fost acela care a pregăt, neosbit, spiritul pentru intrarea noastră în războiul alături de puterile Alianțate.

Visul lui eră unitatea neamului, triumful țării lui a fost unirea unităților de ieri, prin ocuparea B-Pestii.

Visul s'a împlinit dar Nicolae Filipescu n'a avut fericierea să cîștiguze roadela activității lui. Moartea l'a omis în țara în care România se retrăgea dinaintea țarului dumșunat. Cu acest mare regret, cu această mare durere a trecut N. Filipescu în lumea drepților, lătură însă, nuă poate uita.

Mare Roșdin, amintirea lui N. Filipescu este aceea a unui mare crăic al unității noastre naționale. G. R.

1 DECEMBRIE 1918

Johannes Andrei Crișanu

Evenimentele mari suferințoase timpul lor în trei forme:

1. În amintirea marturilor oculare și a contemporanilor.
2. Pe paginile istoriei.
3. În formă de simboluri în sufletul mulțimii.

1.
Adunarea națională dela Alba-Iulia, în 1 Decembrie 1918, trăiește încă vie în amintirea noastră, a celor ce i-am fost martori oculari. Din amintirea scenelor ce colorază amintirea acelei zile, festoză menă desprinde mai ales pe aceste pagini:

rii hotarilor noi. La spatele nostru era moartea, iar în fața vișii. Cite sar mai fi dorii îndărăt?

2. Cu ochii sufletului revăd apoi falanga nestăruită a celor veniți la Adunare, pornind spre porțile cetății. După o desmoștenire de 1000 de ani, strănepoții legionarilor români veniau tumultuos și-și reia

gul țerții era copleșit de căldura însuflețirii. Porțile țărănești din toate unghiurile Ardealului dădeau câmpiei halna de sărbătoare.

Era de față întreg sufletul Ardealului, — ca o apă năprăntică ce sparge zăgăzările spre a se revărsa în mare, — pentru a hotărî unirea sa cu sufletul românesc de pretăindenea.

4. Armata adrobilă și demoralizată a lui Mackenzie se țira spre casă, trecând dealungul orașului. Pădurii-pădurii priveau nestăruitul lor de care, ce ducea spre o patrie îndeplătată, frânturile unei oștiri intrăscopate odinioară.

Intararea triumfală în București a R.M. LL. Regelui Ferdinand I și a Reginei Marie, A. S. R. Prințesele Sibila și Genușelei Dorothea în capul armatei (1 Decembrie 1918).

1. După terminarea serviciului de vin în catedrala ortodoxă, se întinză înmăsu suferințelor noastre „Deșoseptele Române”, — imn lăsat în uitare de îngura noastră generație, ale cărui acorduri ne-ar mai putea îndemna la scuturarea și alior robii pe lângă cea politică.

Nicicând cîntecul n'auvut mai mare putere sugestivă asupra sufletelor ca atunci. Coice cîntau într'o saflare, dela Vlădica până la opincă, păreau transfigurată. Era genul nou-mărit care glăsuia prin gura marturilor. Când veniau a ajuns la formula de jurămînt:

„Măria mai bine în luptă cu glorie să-lăsuim,
„Decît să fim robii țării pe cerșitorii
noștri întinșuri”;

toate brațele drepte se ridică în fața altarului. Atunci sîn înteles că s'a petrecut clipa cea istorică, care desparte trecutul plin de suferință, de viitorul întinșurii. Jurămîntul uni-

mîntenirea. Tabloul se completa minunat cu priveliștea legionarilor noștri, îmbrăcați în straze albe, cari străluciau zădărie cetății recucerite.

O clipă de întinșurare, ce reamintea tot trecutul de suferință, no-a cuprins cînd șirurile noastre compacte treceau pe sub poarta cetății, deasupra căreia se arăta locul închisorii lui Horia și Cloșca, unde au petrecut înainte de a fi frînați pe roști.

3. Câmpia lui Horia, de lângă Cetate, gema sub călețul celor 100.000 Români, adunați pe dinăsu. Linșorul alb de alpinăi proaspăt, începuse a se topi sub picioru. Cercul miorărit de țărăni se întindea cu greutate de plumb asupra pămîntului. Parcă și pămîntul voia să scuture o povară.

În acea lipovită și în contrast cu tristetea naturii, defilau spre tribune grupurile de țărani ce veniau cu proci și coșari în frunte. Fri-

În fața unirii noastre vedeam agulberându-se și pe cel mai puternic inamic.

Încet cu încet amănuntele se șterg în amintire, precum se desprind petalele depe floarea ce se vestejește, toți tabloul rămîne întreg. Amintirea zilei de 1 Decembrie 1918, o păstrăm în suflete noi cei ce am trăit-o aceea, și o vom coborî în moștenit deodată cu fapțura noastră de lut.

II.

Istoria va reconstitui, din spatele marturilor oculari și ale tradiției și va păstra în amănunte amintirea zilei. Dar vraja trecutului va trebui și ea desprinsă din paginile istoriei. Putine suflăte de viziionari vor avea daruri de a redescoperi în alți flori clipet, pe care și ei nu le-au trăit aceea. Deaceia datori suntem noi, cei ce am trăit ziua de 1 Decembrie 1918 aceea, să i-

neam aprins focul în inimă prin eo-
memorarea necroticității a răz. 11.

III.

Toate evenimentele mari trec în
domeniul nemuririi prin aceea că
primesc o însemnătate simbolică,
devin simboluri. Marea mulțime își
betinează sufletul din simboluri. Ele
sunt mai mult de cât
limba cea muritoare.

Alba Iulia este azi
pentru toată suflărea
românească simbolul
amintirii noastre naționale,
inflapantă pe voci.
Deși unirea celorlalte
provincii cu patria ma-
mă a fost decretată în
alte orase, totuși Alba
Iulia păstrează întreg
simbolul unirii, pen-
tru că de această loca-
litate sunt legate cele
mai multe fapte, ca
elemente constitutive
ale noțiunii de unire.

Întoarea lui Mihai
Viteazul în Alba Iulia,
a fost cea dintâi între-
zărire a idealului na-
țional: Unirea tuturor
Românilor. Corpul acestui erou, în-
gropat în pământul Ardealului lângă
Turda, trebuia reunit cu capul său,
păstrat în Munteni.

Calvarul lui Horia, Cloșca și Cri-
șan, zdrobit sub roata turei în Alba-
Iulia, ne spune că unirea nu se
va putea realiza fără suferință. Alba-
Iulia pe lângă simbolul unirii, de-
vine și simbol al suferințelor na-
ționale.

La 1 Decembrie 1918, dreptu-
șă devină a roștii în Alba Iulia scintila

Tot în Alba Iulia s'a încoronat
cel dintâi rege al României între-
gite. Actul acesta a pecetluit pe
veci unirea. Regimentele nestăruite
de soldați ce răsună din câmpia
lui Horia, pentru a deția în fața
regeții încoronat al României Mari,
parcă erau trimise de Mihai Vitea-
zul, Horia și Avram Iancu, spre a
vesti lumii nemurirea
acestui neam.

Fig. 10. — *MM. LL. Regele și Regina, însoțiți de Generalul Berthold, în Alba Iulia, în ziua în care, în fața drapelului, au sosit în țară, pe 1 Decembrie 1918.*

de eliberare și de întregire a nea-
mului. Ceaceo s'a petrecut munci
aceo s'a făcut sub îndrăgita ge-
nială românească.

Alba Iulia ne spune
în graiul ei mistic că,
în fața nemuririi no-
stru stau deschise două
căi:

Unirea ne condițio-
nată, pecetluită cu co-
roana monarhică, care
dăru la glorie, sau

Vraja și teamerea,
care ne pregătesc nouă
lanțuri de robie.

Dumnezeul părinți
lor noștri, care a ve-
gilat asupra neama-
lăi, să ne dea înțelep-
ciune pentru a păstra
pregătiri pentru viitor pașnic, de
lămurire.

MARELE ANONIM

de E. Agăbiceanu

Sunt fipte în viața popoarelor
cari nu pot fi legate de numele sin-
guraticeilor, în zadar am citiți un
om anume pe care să-l proclamăm
temporal lor. Chiar dacă unii, doi,
ori mai mulți dintre fișii unui popor
se ridică peste marea mulțime anu-
mând la pornirea și desvârșirea unei
astfel de fapte, zadarnic am încerca
să o înțelegem, să o explicăm, nu-
mai prin ei, numai prin înțelegerea,
prin sufletul, prin simțirea arătoare
și prin voința și jertfa lor. La cea
mai sumară cercetare a raportului
dintre fapta celor aleși și propozite
evenimentului, suntem siliți să ha-
tem în retragere, ori căm era un
unui să fim adepta tuturor rolului
oamenilor mari în viața popoare-
lor. Vom descoperi, la fiecare pas,
o voință și energie covârșitoare până
la distrugere pentru un singur om,
vom înțelegem adâncirea de simțire,
de elan, de jertfa carei nu pot în-
cape nici în sufletul celui mai mare
om pe care-l ar putea naște un popor.

Înțorâri de minună, de marea
faptă ce ne stă în față și se cere
explicată, nu vom putea face altceva
decât să înțelegem cum pe pământul
Patriei și să ne înclinăm, cu zme-
renie, marșii erou necunoscut, a

devăratului fișierilor al tuturor fa-
ptelor cu adevărat mari, poporului,
în folosirea lui Nașionul.

Faptele cu adevărat mari, cari
constituie un eveniment trezitoare,
ori că de laminare, și realizări na-
ționale merite să dăruim, să crea-

Constant Kirișescu, autorul „Jertfa și
faptă pentru întregirea României”, minun-
ta opera istorică, care jertfa autor
admirabilă jertfa făcând, toate circum-
stanțele de alinații și înțelegere ale marșii no-
stru național.

sch zestia sufletului național pen-
tru cât vreme va țeri înșasi popo-
rui, faptele merite să deschidă epoci
noii în viața unui neam, sunt a-
nonime. Ele covârșesc puterea unui
om, a unui erou, a unui sfânt, și nu
pot naște decât prin sfârșirea și
jertfa tuturor dintr-o generație, care,
la rândul său pune la bătaie tot ce
au câștigat, tot ce au acumulat, cu
energie și ideal, pentru noua epocă
ce se deschide, generațiile trecute.

O astfel de mare faptă în trecut,
care a deschis o epocă nouă în is-
toria neamului românesc, este în-
creștinarea lui. Nu un apostol ori
un sfânt, putut să-l și crea schim-
bare, și înșasi poporul, cu toate ap-
tințele lui sufletesti, cu întregul
lui fond de misticism și de mănăstă
spre ideal.

Tot o mare faptă anonimă a tre-
cutului nostru este lupta de rezis-
tență a românilor împotriva Is-
lanului succesor. Ori că de stră-
lucii tovarși și au legat numele de
apărare, prin noi, a creștinismului,
Mircea, Ștefan, Mihai, — ei nu sunt
decât oștii de foc aprini pe cămii,
în frunte, de universala simțire
românească, de universala dragoste
de moșie și de lege, dragoste ce ro-
bise pe strămoșii noștri dela o ex-
tremitate a românismului la alta.
Nașionul întregu s'a cutremurat,
nașionul întregu s'a scutit, nașio-

scutit pe pag. 170.

*O ședință plenară a Conferinței păcii, care a avut loc la Ministerul Afacerilor Străine din Paris (1919).
(Salonul orologiului).*

M. Doumer
 Secr. 1919
 E. P. Baudouin
 P. P. 1919 - E. B. 1919 - 1919

M. Doumer
 Secr. 1919
 E. P. Baudouin
 P. P. 1919 - E. B. 1919 - 1919

Lord Curzon
 A. D. 1919

Gen. J. C. D. 1919
 A. D. 1919

Gen. J. C. D. 1919
 A. D. 1919

Gen. J. C. D. 1919
 A. D. 1919

Gen. J. C. D. 1919
 A. D. 1919

Gen. J. C. D. 1919
 A. D. 1919

Gen. J. C. D. 1919
 A. D. 1919

Gen. J. C. D. 1919
 A. D. 1919

În urma acestei conferințe a reprezentanților națiunilor care au luat parte la marșul războiului, Franța, Italia și România au recâștigat provinciile ce au fost învințite. Franța prin redobândirea Alsaciei și Lorenei, Italia prin aceia a regiunilor Triest și Tirol, iar România prin realizarea Ardealului, Bucovinei și a Basarabiei la patria mamă. Ilustrația de mai sus reprezintă o ședință a acestei conferințe. Printre personalitățile politice reproduse mai sus, am reținut cele care au jucat un rol mai însemnat în desăvârșirea cunoștințelor elevimilor. Reprezentantul României, a fost reprezentant Ion I. C. Brătianu, vizibil la mijlocul ilustrației.

nea întreaga a sîngerat, lăudă în pîcînt primiciu.

Și tot așa anonim rămînea ultima mare faptă din istoria poporului românesc — unirea. Autorul realității care a deschis o nouă epocă în istoria noastră este întreaga popor — poporul românesc dintr-o fructificare etnică străvechi, cu tot ce a adunat în suflet în veacurile dinainte, cu întregă comoră de inteligență, simțire, voință, conștiință națională, și — dinăi, în tot ceace a fost admînat în sufletul lui, în tot ce a fermentat.

În această interpretare, singură pe care o credem justă în marea anonim, poporul, în totalitatea energiei naționale, își au părtea cvenită, toți acei fi și neamului, cari mai înestrăși delă sîr, au îmbogățit și au fructificat energia națională.

În această moștenire devenită comoră, în această comoră adănată voință de veac, se cuprînde rodul oricărui sîmîntă bene a rucate în sufletul național. De la cele mai vechi vestiri de bine, de la înălța slovi, de la înălța carte românească, pînă la cvenite de foc ale marilor răscîntări de neam, ale poezilor, ale oratoriilor, ale amatoriilor prosci, ale bărbăților politici.

O saje săvîrșite marca faptă prin jertfa unei generații care a adănat tot auzul simțiri și al voinței lăsat de strămoși, îmbogățit, sau pus să luminescă în toată strălucirea lui, de cei mai distingi fi ai unui neam, în fața poporului întreg. Meritele singuratoriilor nime nu l poate contesta, dar adevărul rămîne întreg: autorul marelui faptei rămîne totalitatea unui popor. Dacă la un moment dat, se spune că «bate ceasul», aceasta înseamnă că o nație, în marea ei majoritate, e pregătită pentru o faptă în acel moment. Ceasul, aîntî, ar bate lări să fie auzit. Sau dacă lări auzi numai puțin, ar fi în zadar, cîci ei s'ar putea porni la luptă cu cei mulți, cari neaîntînd, n'ar fi putere pe lume să i mînte.

Îată pentru ce, în jurul aceluia sîntî, din-o lătră și de alta a Carpaților, vor fi pomenite în istorie cîteva nume, dar autorul adevărat al rîmînța mcreu anonim, fiind în suși poporul românesc în totalitatea lui, cu toate energiile lui din trecut, cu toți sîmîntorii de prin veacuri, cu toți dascălii și apostoli de ieri, ce întreaga jertfa a unei din generațiile sale.

Am cunoscut bătrîni din Ardeal cari vorbeau cu lacrimi în ochi de zilele mari ale războiului independenței. Cîmăușter cu toți înfrigurarea românilor din Ardeal din 1913 cînd România a hotărît să intervie în războiul bîlcanic: toată lumea — în masele mari populare — murea credință că după trecerea Dunării va urma trecerea Carpaților.

Îar cînd a izbucnit războiul mondial, cine se mai îndoaia aîr că a «bînt ceasul»? Toți lăm auzit bî-

deleneșe, tîcîndu-l să fie mai pî-truns decît în 1848 de adevărul imensului național: «cum ori nici o dată».

Întrețirarea, prezentimentul, dorința marelui faptei ardea însă în totalitatea neamului; unirea era acum în sînge. Arden în sîngele trupului, după ce arse veacuri de-a rîndul în acela al inimii, bîrînt tot mai bogat de unitatea culturală ce dezvoltă același ideal pentru toți românii.

Cu ce intensitate a dorit sufletul românesc de dincoace de Carpați unirea, se poate vedea din cele două mari mîrturisiri istorice: Adunarea de unire de la Alba Iulia, și primirea cu adevărat împlîntîșcă pe care populația de aici a făcut-o Soveranilor în primul lor drum în Ardeal și Banat.

Caracteristica sufletului ardelenesc care a dat aceste două episoade din unirea Româniilor?

Voiu pomeni unele nume la sîrșit. Dar a-l caracteriza pe l-rîmul român ardelen, este a caracteriza în tregua noastră țîrînime, *neamul de baston și adevărat*. Și nu pot afla un mai potrivit prilej de-a reaminti caracterizarea

Reînălțarea la Ionaș.

anulă care l-a privit pînă în fundul sufletului, și l-a cunoscut pînă în strîmoși cei mai bătrîni. Cvinete adevărate ale lui Vasile Parvian din «Parentalia».

«În alcătuiră sufletului naționalilor», spunea marele dispărat prin toptări de suflete diverse spre a forma un aliaj nou, că înfipțare și că putere, femie și că picătura de fosfor arănoș în bronza topti.

Bîrbațole, *tașile de arici*, fîl femie. Fîl omenilor sunt aincea ce sunt femiele lor: discrete, credințioase, cu suflet adînc, supuse, deconate pînă la moarte; sau: greoaie, brutale, sensuale, banale, lozane. Prin afînarea femiei se afînă și rusa. Și femiele noastre au fost afînate de suferință, răbdare, credință, muncă, tăcere, înclinare. Și fîl, țîrînceilor au fost: superior, răbdători, credințioși, muncitori, țicui, înclinați datoriei dintră străvechi timpuri, și pînă în zilele de întemeiere a țîrii celei noi de azi.

«La nașterea sufletului țîrei biruitoare de azi stă femiea Dacă. Țîrîa bîrbațolească a femiei sportive, — marele foc de nebună înclînare zeului îndumnezeirii noastre aici pe pîmint, Dionysos inspirator, care

tînd, Zde, luni și ani, românismul din Ardeal a privit arănd de ne-rîbdare, Carpații.

Săfîrșit ardelenesc? Dar, cu excepția cîteora nume, nu există de cît un singur suflet național, de amîndouă lătrale Carpaților. Dacă nu era în temelul lui constitutiv același, n'am avea azi România mare. Cîci ea s'a putut naște numai din încordarea și jertfa unui suflet unitar.

Am văzut soldați din toate regiunile Ardelenului ca și din România veche și Basarabia, am cunoscut țîrînimă romîni de pretutindena în vremea războiului. Marele anonim gîndea la fel, adîdîlăia la fel. Pînă și românii moldoveni din Ucraina, după ce au petrecut la ei v'ro două luni, românii ardeleni refugiați, doreau să vie în țara românească.

Dincoace de Carpați a putut fi mai arătore dorința uniri, fiindcă ea era în același timp, dorința mîntuirii, dorința libertății naționale.

Dîrza luptă de rezistență, din ultimele două veacuri, dar mai ales din al XIX, prezîmîrea unei primejii tot mai mari, cu cît creștea ofensiva culturală ungurească, — au trebuit să se resimță în sufletul ar-

LUPĂTORII BANATULUI PENTRU IDEALUL NAȚIONAL

Prințind astfel cunoștința personală decăderea dela Unire, nu putem trece asupra aceluia necunoscut, fără a nu aminti de cele două mari figuri bănatene: Dr. Coriolan Brădicovan și Dr. Valeriu Brănișor, acri cari constituie pentru generațiile noastre sîmbra împătînită a meturbicului popor cauză națională.

Brădicovan ca și frățiu ce, au crescut și au activat în Lagujă de căldură, căpătînd spiritul și cu căldura căldurii de lumină și glorioasă românescă a Bănătuții.

Coriolan Brădicovan a fost a descalțării intră-pare a spio stăruie băntescă-măndru și curajului fapt de dispoziție secular și înfrîngent în fața poporului dreptății sale. A fost în repetate rânduri deputat

Dr. Coriolan Brădicovan

cererii electorale Gheorghe și Bicaș moldăvini în Casa țării maghiarilor și în redacțiile țării în conștințele comitatelor, cu fișuri trimiși să maghiarizeze Lagujă și județul par românesc. În cîntărea Lagujăului, alături de morăntărilor Brădicovan se adăugase a sclipitului său lumina de idei și înfrîngent în domeniul Brănișor, omul politic, care n'a izbutit în România înfrîngent pentru care a suferit temeritate, să fie ales deputat, deși a candidat de mai multe ori în cercul favorit la Gheorghe, venind în fața cu de abia și a decăzut supă. Dr. Valeriu Brănișor, a fost gătătorul de mare talent, răscăltătorul sufletului și muzicantul din temeritate Vajpăului și ale Negherăntărilor.

F. M.

ardea în femele truce, — mărețea tovarășie în luptă și suferință alături cu bărbatul, în stăruire curminte, și mărețea maternitate, a femeii române, — erau în femele Duce: — Priviți pe fața femeii Duce: jărănul: cu buclă dreptă, cu figura rezemată, cu ochii stredelitori, cu glasul crescut ca pentru vorba dela distanță mare, cu mișcările rare, potolite, pentru a șansa multă la oboseală, cu sufletul scos întru așezărea ce creșă firesc nu numai a lui, ci și mai ales a rădăcinii, cu logea credinței del, cu legătura pînă dincolo de moarte cu delicata ascundere a duricii ori a bucuriei prea mare, cu domoșca ospitalității de la egal la egal, cu bucuria distinsă fapt de fețele luminate, dar și cu adămintă tronie și noștra închidere în sine, pentru ce ce n'a sîntă cu crîngă lui (Sublinierile sînt ale noastre).

lata sufletul țărănului din Ardeal ca și al celui din Moldova, Maramureș, Oțtenia, Basarabia, Maramureș. Acesta e jărănul român, poporul de băntînă, în principalele elemente constitutive ale sufletului său.

Creдем a nu greși dacă vom a-dînga cîteva nume, pe care nu le credem de altfel exclusive, pentru sufletul ardelenesc, socotind aici, în primul loc, jărînimea. Ea este un element disciplinat, ponderat în toate, labitor de ordine. Anarhia e aproape sinonimă cu nebunia, în mentalitatea populară. Lăsată la drăpeta ei jădăcni, Românișmul nu se va pa-tua toane nici odată de astfel de fapte anarhice din partea jărînimei care să primejdiească viitorul Țării. O nepotărită sete de omnie, de drăp-

Dr. Valeriu Brănișor

tate, arde în inimă. Un dispreț de sărărit pentru cel necănit.

Mai învețat la glînd și la acțiune, e în schimb neîncrețit în țărîna, în delitările piedicilor, în stăruință care răzbuie, în dărănie.

Dar cîte din aceste calități nu le-am înfrînt și la jărînul moldovean, basarabean sau otien?

Ar fi o mare greșală să credem cîteva că jărînimea ardelenă nu ar fi primitoare de fraji din ori care regăse în România, ci nu ar fi gata la înfrîngere. Resistența și chiar neplăcerea, enervarea de după umire, a născut din alte motive, jărînimea n'a vărat adăvărata, sincera frîngite, armonia și dreptatea românească la unii dintre cei veniți în mijlocul ei în numele românismului. Ea e refractară față de scîderile... naționale, sau, mai adăvărata, de cele împrumutate dela alte neamuri. — Delitările aceste piedeci, românismul din Ardeal conștinse, — ba și în cele în spațiu, — o piatră de temelie la clădirea viitoare a Statului român.

Unirea Ardealului cu Patria-Mamă

de Mihail Dragomirescu
Profesor Universitar.

Popoarele fericite — s'a zis cu drept cuvînt — n'au istorie. Aceasta însemnează că popoarele fericite n'au adăvărata istorie.

Nămii trecuți prin greutăți în-vinșe, prin suferințe îndurate și prin nenorociri biruite, un popor ajunge la glorie; și numai atunci viața lui dăruie, după strădăniri fără seamă, poate slui de pînă umanității

și are dreptul istoric.

Furine popoare — și desigur din cele mijlocii prea puțin — au avut o viață mai frîntăntată de necazuri și nevoi ca poporul român, care a luptat să rămîndă statornic pe pămîntul lui, să prefacă singele strein în stăruire lui și să subîngie și să mistue în finja lui, linia neamurilor ce l-au cotropit crezînd că l pot birui,

Limba noastră bogată și strălucitoare, energică și mișcătoare — putând exprima cu aceeași ușurință sublimitatea și grația, noivitatea și rafinarea, intonanțierul adâncurilor sufletului și strălucirile înălțimilor de geniu, — limba noastră vegnic primitivă de hrană streină dar vegnic săvârșit prin spiritul ce-o însușește, — este martaora cea mai vie a luptei necurmate pe care poporul românesc a dus-o de-a lungul veacurilor cu neamurile ce au vrut să ne înlocuiască în viața lor; e martaora vie a nobileții lui native, care cerea dela desființarea vremilor, recunoșterea ei, — e martaora veacului genului creator al unei rase care, deabia slăbindu-și primele cuvinte ale misionarilor istorice, îndreptându-se pretențioasă de a fi pusă alături de neamurile altele ale lumii și de a și împleți admirabila ei originalitate cu a lor, pentru desăvârșirea iconică ideală viitoare a culturii omene.

Insuși de granit, legată puternic de inima pământului, în mijlocul valurilor ce au bătut-o și au clătat să-o sfârșite, nemulțumită și răgănită, din măcinătorile rigoșe și s-a făcut stratură roditoare, care, prin vegetația lor bogată în vesoalele schiurilor sale venit din depresiuni și i face inima, după ce le așteaptă.

Așa s'a juit, dăruindu-se, dar prizând din ce în ce mai mult viața propriei neamului românesc sădit de divul Tratat în deșertate locuri, în izbitoarele avânturi din Răsărit.

Suferința trecutului a trebuit însă să ne aducă la mîntuirea prezentului,

la clipele pe care trăim ei cu toți acum.

Iar această suferință, fecundă și măturătoare de puteri dăznești, mai mult de cât toate mîdurările neamului nostru, tu ai îndurat-o, Ardeal, însemnat și totuși nebărbat.

Cu tine mai mult decât pe toate celelalte cetăți sufletului românesc, viața lăptosă mai aprig vremile, și birăria cea mai mare, de care se curăță toată flinta noastră, tu ai avut-o, tu o ai, Ardeal, ce ai fost chinat de moarte și totuși nemuritor.

Și astăzi, când surzini ai, cu suferințele înălțate spre culminea luminose ale viitorului nostru, — luminătorii și doritori de lumină, — strălucirea a ceea ce aniversarea dela desrobirea ta milenară, — de suferințele tale și-a lor tăi, — trebuie mai întâi să ne îndoaie și cu ele trebuie să ne mîndrim.

De suferințele noastre — martiri obscuri al unor timpuri turburi și înverșinate — care ai putut păstra, în mijlocul prigonitorilor și înșelătorilor — odorul limbii noastre și lăpă imbiat și strălucitor fără voce, a nobileții noastre necunoscută, — de suferințele noastre trebuie mai întâi să ne amintim și să le simțim în adorarea noastră.

De suferințele noastre — luptători aceluși pe aripile unui prea timpuriu ideal — ai drepturilor noastre, care v'aj vărsat sîngele în chinurile puse la cale de străpînitorii voștri pînă de farie, — de suferințele tale, cel deis mîndrie la Turda, de suferințele noastre cel schingiati

pe roată la 1784, de suferințele noastre cel împinșii și splendorii la 1848 și în 1916, — trebuie să ne amintim cu fier și să vă binecuvîntăm în slăvirea noastră.

De suferințele noastre, o! preoți și învățatori ai românismului, care ai pășinit avînd carajul și penele întregul neam să citească, cu inima pulsîndă, documentele lui de no-bine și care, în cremenos tălănc și vitalității rasei, ai scăpărat științei și ai aprins energia națională care ne-a adus în clipele de astăzi — de suferințele noastre, noi, luminătorii și doritori de lumină de acum, trebuie să ne aducem aminte cu smerenie și să vă prea mîndrim!

În avîntul sufletului nostru către voi toți, v'am vrea aici între noi, cu să vă lăpă răstăpata amarului nostru, gustînd bucuria dăznească a înălțărilor înălțului nostru, pe care ni lăpă lăsat moștenire!

Drumul de greutăți și de suferințe ce ne-am adus pînă la această culme, — frămîntarea veșii neamului pentru cocerarea altui mării ce l se curvine, — ne s'a sfîrșit.

Cu pașii încolțate și avînd ne-conținut în față icona trecutului, — pe care ocăruim cu cea de astăzi ne-o strălucim în adîncul suferințelor, — și parcedem la noua lăpă mare și grea, care va dăce românismul la o nouă mîntuire: la lăpă prin care vom desăvârși unitatea sufletescă a neamului și prin care din adîncurile veșii lui scunde dorm energii nebănuite, vom scote frumusețea dăznească, frumusețea negrăită a sufletului lui, pentru a o dirui ca un odor neșpag omenilor.

Dr. AUREL LAZĂR

de Col. G. Bucușieș

Frînte Români ardeleni cari au lăptat, neobșit, pentru unitatea neamului românesc, face parte, din primele rînduri, Dr. Aurel Lazăr dela Oradea Mare. Personalitate culturală distinsă, avocat cu mare trecere în părțile nordice ale Ardealului, Dr. Aurel Lazăr este și un mare patriot, ale cărei acțiuni naționale s'au înșurat mai ales în epoca tulbură dela 1918—1919, în urma căreia Ardealul se unu cu Patria-Mamă. După un hotărît al unei apropieri româno-maghiară, ridicînd mai presus idealul neamului său, decât interesele particulare, fier și se luse întinsind de presădini dintr-o parte sau alta, Dr. Aurel Lazăr și-a continuat drumul lui, și-a continuat tot timpul acțiunile lui bune pentru trîmpul căruia și poporul românesc.

În 1918, în toată lăptare națională, cu toată prigonia factorilor de represiune maghiară, casa lui Aurel Lazăr a stat totdeauna deschisă colaboratorilor lui la marea operă a

unirii. Aci se adănu personalitățile politice ale Ardealului, aci se liana hotărîrile supreme pentru salvarea neamului, aci s'a hotărît în secolina din 12 Octombrie 1918 des-

Dr. Aurel Lazăr.

facerea blocului român de Ungaria-pășind pe calea demnității și suveranității sale, de aci s'a înălțat drapelul național, cu mîndrie, și fieră toamnă, de aci casa dăale era situată peste drum de Subprefecură, încă maghiară, de aci porneau ideile și lăptele care au determinat, cât mai grabnic, unirea străștinii la Alba-Iulia la 1 Decembrie 1918. Pe atunci Dr. Aurel Lazăr era ministru al Ardealului, în Consiliul Dirigent și membru în marele Sînt Național al Ardealului.

De o modestie proprie marilor personalități, Dr. Aurel Lazăr n'a mai lăsat de atunci parte activă la conducerea țării decât ca deputat, aproape în toate legislaturile, deși ar putea corespunde cu mare succes oricărei grele misiuni cu care țara îndreșca țara. Lam dori conducător pe Dr. Aurel Lazăr de oostre are totdeauna idei bune de realizat, are totdeauna convingerea închin și a adevărului pînă în slăbia neamului.

Noi, Reunimii «Cele trei Crișuri» aducem, la această aniversare a

ustrii Ardealului, prișorul nostru de omagiu D-ru lui Aurel Lazăr — pentru lupta pe care a dus-o pentru salvarea românismului din Ardeal.

În lăborul înstrăinat, mercur sub influența Conchii Tisa și refastați Mitropolit Mangra, figuri ca Dr. Aurel Lazăr, alături de P. S. S.

Episcop Român Cserogaria, Arh. Andrei Crisana, figuri peste care nu se poate trece și puținii săi frați, rămân pilde pentru generațiile viitoare, prin înrăsărită și dăruire ce au dat pentru menținerea neștirbită a sufletului românesc.

sufletului și că ea o învătărită încă roșă și înbătărită.

Dacă George Coșbuc ca om în genere poate stați drept pildă de cinste și bunăstare, ca Român și patriot nu e mai puțin vrednic de laudă. Deși original din Transilvania, el poate fi socotit ca reprezentant al poporului român de pretutindeni.

Activitatea lui în scris, ca și din viața grație, a înbătărită deopotrivă interesele generale ale Neamului ca și cele specifice ale Ardealului. El s'a asimilat în țară și s'avea simț regional. Coșbuc a o strălucită profesorie împotriva acelor învățări care lui mărgineau patria în lăstare învinge ale provinciei lor de naștere.

El a fost unul din apostolii conștopirii sufletului și Neamului. Propaganda lui scrisă și orală a avut multă vreme misiunea specială pe la șole ca luminații al conștiinței populare, — poezia lui cu caracter enigmatice național, face parte din marii factori culturali ai poporului român de înainte de răboai.

Căvântul lui patriotic, simțos, direct și energic a pătruns cu o strălucire de deșteptare în masa mulțimii, a înțrit și a găsit trează conștiința națională, cu deosebire în Ardeal.

În pregătirea noastră pentru lăptărirea inimii, Coșbuc are partea lui de frum.

Dar artistic n'a fost inferior naționalității.

Între puzderia de creații naționale lăptare în urmă de Coșbuc, mai toate inspirate din trecutul nostru istoric, din viața actuală cuși din legendele și basmele poporului nostru, se disting bucăți cu caracter epic și liric, care înseamnă o culmișorie în poezia română. Ele, din primul moment al apariției lor, au relevat într'însul un poet de mare talent. Într'însul, literaturii, cu Vlahuță în frunte, îl solătau ca pe a-tare. «Conștopiri literare» jubătu. Și publicat a fost rind pe rind surpris și simț cușod. «Nasta Zembiri», «Mortea lui Fulger», «La Oștrăli», «Mama și altele, tot altăna mimașii, însoțite din pusa mimașii a lui George Coșbuc. Într'însul ciușă poporului nostru devenit poet, ciușă drumurile și mărușiole celor mării și obișnuiți, ciușă sufletul lăptat și răboinic, oțet de vremuri și nevoi, ciușă energia eroică, optimistă neștirbit al Românilor, care a știut înlăptare viforul unor vremuri de neamșimăi benelice și restricte.

Și acest copil al Ardealului venia cu mijlocu noi în poezie. Factura era adecvată caracterului său original, crescută într'un mediu de înrărire maghiaro-germană, cu adăcere concentrarea și vigoarea, concepșione și nervozitatea locală.

Înrăriruă streină a fost însă externă. Coșbuc a rămas tot așa Român prin formă ca și prin fond.

GEORGE COȘBUC

de: George Murnu.

Profesor Universitar.

Lăptă caroscut de aproape pe George Coșbuc. O buciată bună din viața mea am trăit o alături de el, împreună cu el. Zile multe, nopți multe. Fam auzit vorbind, l'am ascultat gândul și păsul, Fam văzut mândru și mi s'a înțipărit adăcere în mințe fapăra-i din sifără, toată filă-i i adănerică. Îl văd și acum înțreg înaintea ochilor mei. Înțipăre cu totul simpatice și originală. Fața lui era înconștopiată cu trădătură vigoare semnificative. Bileta la ochi frunșă înaltă, senină, bolnă; scun larg, deplin incipător pentru sălăptăre lăptă lui bogate de gânduri și închipăuri. Ochiul lui plini de blăndețe și clipitori, scintilaie de înțeligență și înțel și înțel înțel. Năru-i dilatăte păreau că respică aspiță și ard după bunuri nălușice. Buzele mei, prelungi și pline vestina neștirăi-i bunăstare și dragoste pentru viață și oțet, comunicativitate căldă din grău a simț suflet încrezător și expansiv, neștiră de adversitățile soartei ca și sufletul poporului din care făcea parte.

Venise din Ardeal, din satul Hordan după ce petrecuse câțiva ani la Cluj ca student și la Sibiu colaborând la «Tribuna». Cele câteva poezii tipărite în foiletonul acestei foi arătăsără lăptare aminte a clăptare a iubitorii de literatură din preajma «Conștopiri literare», (Stăvici, Malorescu) și ca armare poștă a fost adus la lăptare. Aci l'a gășit un locșor la Ministerul învătărimășului. Dar spirătu lui de independență și de bombamăș l'a desprins din ciușăle birocrăției și l'a arătat în vâltoarea vieții libere.

Nepoștică cum era, dezinteresat și idealist, plină la lepădăre de simț și deci nepregătit în destul, deșar mai în fața greutăților ce înțelămșii mai ales acum înțelice de ani un scriitor, el din greu își clăptă pînă din toate zilele și a fost o vreme cînd a caroscut din bușug amarul mizeriei.

Doi oameni i-au înțim o mină de ajutor și i-au dat cel mai mare spărim. Mancionul om al școlii, generosul Spiru Hăreș, care, cu ministrul, i-a creșt pe lângă Casa Școlară o situație care l'a scilpșt de grija

materiale și șolea sa proprie, o femeie nobilă și bună, care, în momentul cel mai critic al zilelor lui, i sa arătat în cale ca un inger mășositor și a știut prin hărmășia-i neșositor, prin înțel, răbdăre și devotament el neșositor de peste două decenii, să-i înțelimeze un cîșim căld și

Deși tot înainte, Români!
 Și nu se rășce nu unchi,
 Și nimeni să rășce amice
 Deși să și înțelimeze nănte
 lăptare ce o țelăptă lăptă,
 Și rășce ce poștă din nănt!

Deși tot înainte, Români!
 George Coșbuc

binecuvântă și să-i dea îndemnul sufletos și țilma ce-i trebuia cu să desfășoare acca mătch șpornică și neșterrupță, care a făcut din poet una din gloriile noastre literare. Dar soarta pămășă nu l'a dat rășce să și înțelimeze prea mult zile; o loșvără neșteptată, pierrea năptănică a singurului său fu, în care își pusee nădoșă vișiorului, în sfășiat inimă, l'a făcut să și țelăptă anii din urmă pînă ce moarte l'a carșat

Grăul lui e năme din cele mai frumoase românești. Nu numai că l'a mînat cu puștii sălji, ci l'a și socrîi, în dat o bogăție necunoscută înaintea lui. Mare maestrul al limbii românești, el a fost și un înscuit mînatșor, un mînatșor virtuos al versului românesc.

E desigur cel mai mare tehnician al literaturii noastre poetice. Tehnica lui impecabilă l'a ajutat să creeze câteva capodopere: Moartea lui Fulger, El Zorab, Nunta Zamferei.

Opera literară a lui Cosbuc face parte din patrimoniul național. El nu se adresează unui cerc restrîns de rîdinași s'au blazajî, ci e marea poezie care e menită să ră-

sune în sufletul mulțimii, al colectivității de la care se inspiră și pe care o reprezintă.

Moda, snobismul, mania existențelor și aberația subiectivității rîfînat care bîntuie poezia actuală pot să scadă momentan în ochii așora ceva din valoarea poeziei lui Cosbuc: ea însă, întrucît cuprinde și realizarea armonioasă eternă ale sufletului uman, care este în esență același pretutindeni și în toate timpurile, își va purta triumfătoare melodiile de-a lungul veacurilor și va da, alături de tot ce s'a creat mai frumos în literatură noastră, o strălucită dovadă de genul creator al poporului român.

Luptătorii Ardealului.

POETUL OCTAVIAN GOGA

— Fragment dintr'un studiu mai mare —

de: *George Baculescu.*

Poezia patriotică a d-lui Octavian Goga este, cu drept cuvînt, poezia voinei; energia cu care-și învîlne sentimentele manifestă un suflet activ, în plină mișcare. Cîntăreț al durerilor unui neam întreg, el pornește dela o stare de suflet deprimantă, dela o ideologie în genere pesimistă, pentru a ajunge la intensitatea retorică; a vîntului lui sufletesc determină adevărate accente de revoltă, după care sufletul poetului își găsește alinarea în sădeșdea de mai bine, în tumultul viitorului rîbunător viitor, în bucuria unei mult aşoptată și dreptăți sărbătoare.

În felul acesta, — deși în versul lui își găsește expresiunea propriei simțiri, — inspirația largă a poetului, pătrunderea durerii lui cu durerile neamului, însăși acea resanțare din «Rugăciune»:

Nu rostul meu de-opsări pradă
Urscit măsere și rîle
Ci jales unei țării, țării,
Să pîlăngă în lacrimile mele.

Toate acestea laolaltă, exprimate într'un stil de o vigoare și plasticitate, puțin obișnuite, ne călăuzesc de cele mai multe ori spre realizarea epicii. Întreaga poezie de inspirație națională poartă această caracteristică a acțiunii; poetul este numai un sol al neamului, rapsodul chemat să-i cînte bucuriile și durerile, să-i povestească jalea existenței lui de veacuri, în vigouroase versuri epice. De aceea muzicalitatea lui este colorată, variația sonorității versului sau frazei este determinată de număratele nașne ale sentimentelor ce le însoțesc. Iată cum răsare din «Flugării» această minunată penere de a evoca viața, mișcarea, sau variațiile de tonuri ce formează împreună, manifestînd-o cu strălucire, bogăția sufletescă a cîntărețului:

În coapsa grîtătoarei mîrii,
De vreme plăgusl vostru ară;
E primăvară pe câmpie
Și ochiul vostru-i primăvară.
Fîind tînărele vi le desdare
Din sânzi mîlăstivașe albe.
Caci toată floarea vă cîntăste
Și toată frunza ei vă șie.

Parteați cu brațele — amădoșă
A muncii rodnică povară,
Supt strălucirea înălțimii
A dimineților de vară.
Și sîmșii toată n' a vîlnă.
Dour bunai cereștii plîrșite.
De sus, pe frunze vă apăra
Cununa răsodilor lui sîne.

Dela cîntarea aspirațiilor naționale ale unui neam întreg, poetul a trecut să se coboare la dureria mulțimii, a poporului, peste grama-zal cîntaia apăsătoare a veacuri.

Pitorescul Ardealului

Strelețe din Bărbăntuș (Jud. Sibiu).

Cu «Cîlcășii» și cu cele mai multe poeme din a doua categorie: «Ne cheamă pîmîntul», — inspirația poetului este sufletească de același larg și îndolî sentiment, de data aceasta numai de caracter social și mai puțin politic; nota patriotică este, în total, subordonată celei sociale. Tîrăni din Ardeal, cu nevoile lor, cu aspra lor condiție de viață, cîlcășii întreaga simțose a poetului; dureria lor este dureria lui, bucuria lor este bucuria lui, dorul lor de risădare, serăa de o viață mai bună, sunt singurele poeziale înșuși. Înci din «Flugării» se manifestă duloșia cu care poetul se face apărătorul celor umili și mulți:

La voi adorag întădunna
Trăditi mi suflet să se încheie;
Voi singuri străjuți alături
Nădeștii noastre de mai bine.

De observat că pentru prima oară apare în poezia Ardealului acest pronunțat caracter social și politic. Cosbuc cîntăste bucuria vieții bîntuite, fîră largi turburări sufletesci. JERICHO omului în mijlocul naturii bîntăcătoare. În versurile lui, ritmul mecanic al muncii se desfășoară într'o atmosferă de liniste, tîrăni lui sunt înșoțate de chiot și voo bună, idealizări; paserurile lui, altele lui sunt pătrunse de bucuria de a trăi viața, în nemămuririle ei aspecte, în mijlocul naturii înfrîngă, parcă, cu gândurile și aspirațiile oamenilor.

În poezia sa d. Octavian Goga își definește concepția socială — ca în cea patriotică cu «Rugăciune» — în «Iocanțitas». Cu o proprie originalitate de formă, monștea concepției să în comparația fenomenelor naturale cu gândurile sale cele mai luminate. După cum cod trunșele popului depe căme, tot așa poetul își rispește cele mai frumoase gânduri:

Se 'ndose coapsa plopii pe căme,
Cînd trunșele de o nevrăntă mîne.
Atîmă cad, — și una cîte una
Șteudă domoi se spalberă în țărîni.
Le văd în drum sărării sărăme,
Un val de vînt le 'nvolturi în rîșp,
— Viața mea, le juse-acum mi-o gîndul
Cum se lîrînt, în, cliplă după cliplă.

Dar, poezii să și cante rosturile, sufletul lui își recunoște chemarea; din dragostea pentru cei obișnii el pare că și sacrifică gândurile, dînd libertate înșine; rostul lor este, de azi înainte, acolo, în mijlocul tradiției care va rodi pîmîntul:

Nu suni în cor! Vă birae înalut,
Carmagi-vă chărele șee stele —
Rostind rîșete în praf de pe sălji
Vă urae acolo, gîndurile mele!

completînd astfel imaginea din prima strofă:

Cădeți, cădeți, voi frunze desdipite,
Pe câmpul larg, în șoor, vă poarte vîntul
Și vă 'ndrăpăscă rostul cu țărîna
Pe urma voastră vă rodi pîmîntul!

Presa in Ardeal.

Unul dintre cei mai importanti factori culturali in viata Romanilor din Ardeal este ziariistica.

Primitiva a inceput, ca si poporul pe care-l slujeste; dupind cu apăsarea cenzurii, gemând sub greutatea amenziilor la bani și închisoare, ea servește neamul în toate timpurile, pregătind inimile pentru ziua mare a desrobirii.

Ziaristica românești în Ardeal li deschide cămin Gh. Ibrăița, prin faptul, că li dă o îndrumare ca să devină o adevărată școală, o biografie pentru popor.

Primele încercări ale ziaristicii românești se fac în ultimii decenii ai veacului al XVIII-lea, pornind din Sibiu, dela Ioan Molnar, Fyvariu de Müllersheim — doftor de legi și profesor de tămăduirea ochilor, — dar fără succes.

La 1821 încearcă editarea unei reviste un editor și răspânditor al cărților românești — Zaharia Caracalechi, — dar izbutește numai la 1830, iar în 1830 are un număr de 1000 de cititori.

La 1837 apare la Brașov «Foaia Duminecii» redactată de Ioan Ilaric cu chefulnaia negușorului Radu Orghidan; care chiamă mai strînz la conducerea ei, pe Gh. Ibrăița.

La 1838 apare «Foaia literară» sub redactarea lui Ibrăița, care din

Primum număr din revista „Cele Trei Crisuri”

Director fondator: Col. G. Bascălogh.

Cea dintâi revistă culturală și de propagandă națională în Ardealul de după 1 iunie.
În luna următoare revista «C. T. C.», întinsă în al P-lea an de regulată apariție.

lăie a acedea an își schimbă numele în «Foaia pentru minte, inimă și literatură».

Că dintâi ziar politic românesc în Ardeal este «Gazeta Transilvaniei» apărut la ISN tot sub dirijarea lui Gh. Ibrăița.

Dela această dată, până la desrobire, apar în Ardeal 14 ziare politice; 3 sociale; 4 bisericești și școlare; 3 reviste literare; 3 ziare financiare și economice; 1 revistă muzicală și 1 igienică.

Adevăratele lumii, învoare dătătoare de viață sunt aceste ziare și reviste, în tot timpul cât neamul românesc de dincoace de Carpați este sub jugul unguresc. Tîna lor este comună: lupta împotriva dezamănării de rencairi; stăruirea masoarel și ajutorarea lor, în lupta politică, economică și culturală, ce se dă între Românii bășinași și desmoșteni și între popoarele asupritoare, cari l'au înclăcat.

Dacă această a fost presa românească în Ardealul unguresc, ea are o mult mai mare dezvoltare în România Mare, după unire. Nu mai amintim aici lista întregii a ziarelor și revistelor ce apar în fiecare oraș și orășel al Ardealului, din cari dispar multe dintr'însele din lipsă de fonduri. Ar fi prea arid. Totuși amintim progresul pe care l'a făcut numai timp de un deceniu de viață națională românească.

G. B.

Viața culturală a minoritarilor din Ardeal
de Prof. P. Ardeleanu.

Pentru cei ce nu cunosc organizarea culturii maghiare în Ardeal și Banat în cadrua unui naționalism intrinsec și — pe lângă cea maghiară, a culturii minoritare în genere, publicăm datele de mai jos, cu gândul că ar putea să aducă o lămură și să servească drept pîndă pentru elementele de cultură românească, lipsite încă de disciplină și suficiente realități.

György Lajos un frumșă al scrișului maghiar din Transilvania a tipărit în luna cudoai ani în l. Pesta sub titlul «Viața culturală a maghiarilor din Ardeal» — monografie deosebit de lute în care — întemeiat pe date statistice — culce cu remarcabilă sîrguință și — pricepere fine tabloul vieții culturale a compatrioților noștri în ani — 1919—1924. D-l György Lajos după — ce arată că în Transilvania s'a apărut dela 1 Ianuarie 1919—Decembrie 1924, 1006 cărți maghiare spuno — textual (pagina 6) în acești cîțiva — ani au apărut în Ardeal atîtea — cărți maghiare ca în două decenii — dinainte de 1919. — Aceiasi bogăție și avînd, continuă autorul, o dovdește și literatura periodică, care în

cei dintîi cinci ani după desfacerea de Ungaria ne-au dat 330 publicații periodice maghiare din cari numai 87 apărău și înainte de Unire, fiind 243 creații noui. În același timp numărul tuturor publicațiilor periodice românești din țara intrvîngă era de abia 417. D-l György arată apoi că din 233 tipografiile existente pe teritoriul deslăcut de Ungaria, românești sunt 66 (27,9%) germane 25 (10, 5%), maghiare 147 (63,8%), din 361 librării de pe același teritoriu, românești sunt 99 (27,5%), germane 56 (16%), iar maghiare 225 (62%). După înșirarea acestor date autorul maghiar, declară cu vîdăvă mîndrie: «E cert, că astăia maghiarimea din Transilvania trăiește o viață culturală atîta de intensă ca și în veacurile XVI—XVII cînd s'arcina dezvoltării culturii maghiare cădea aproape exclusiv asupra Transilvaniei», fiind restul Ungariei sub ocupație turcoască.

Aceste afirmații sunt înclinate și mai mult de manifestările culturale ce s'au afirmat în ultimul timp în Ardeal, organizate în cadrul unor biblioteci, concerte, teatre, școli, pu-

ternicăi presă, asociații intelectuale, sportive, și de asistență socială spirituale în afirmările lor de elemente de propagandă foarte însemnate.

În ce privește *Propaganda germană*, îndrăznim să afirmăm fără teamă de a putea fi desmintiți că îndăptuirea României Mari, a însemnat o adevărată salvare națională și pentru elementul german în l' special pentru elementul german de dincolo de munși. O știm că toți și o știu mai bine decît oricine reprezentanții autorizați ai minorității noastre germane, că elementul german din județul Satu Mare sub maghiari lui trăia ultimele clipe ale vieții naționale. O știm de asemenea că șvabi din Banat și județul Arad, cari în ultimii 19 ani au luat un avînt național atît de îndăptăuitor erau și ei pe pogal de a și pierle cu desăvîrșire conștiința națională. Situația acestor șvabi pe timpul stăpînirii maghiare o găsim plastic descrisă în cartea «Banat das Deutschstum im rumänischen Banat», cărți cari fac parte din colecția de monografii «Das Deutschstum im Aunsland» și care a apărut la Dresda în 1926 avînd prefața scrisă de Ministrul de Interne al Germaniei. În această carte citim la pagina 98 că maghiarizarea a făcut între șvabi

din limba, progresiv atât de mult încât prin anul '90 al veacului trecut o gazetă nemțosească din Timișoara scria că orașul este mardărit de două lucruri: de canalul din Iosefin și de teatrul german. Acest teatru german spune căruia asistăm a dispărut în apăsarea de bucurie ale populației germane. Pe înecut, citim tot acolo a dispărut și vorba nemțosească și a rămas numai singura germană. Nu există nici o școală germană și abia se găsește aici câte o școală elvețiană pe la școlile sașilor din Transilvania. Așadar a acestei foarte instructive cărți pe care o recomandăm cu căldură tuturor nemțoseștilor de azi conținem textual:

„În toate școlile se propagă cu înădărităză scitană politică unitate maghiară și din lumea de idei a tineretului a fost sters tot ce putea să le aducă aminte de originea lor germană, de istoria germană și tot ce putea avea legătură cu patria germană.

A fi șab, a vorbi și vorbește era prezontat tot mai mult ca o strălucire în barbarie și chiar cuvântul șab însemna tot mai mult, un nume de batjocor. Intelectualii școlii nu mai erau conducători, ci seducători și poporului. (Nicht mehr Führer sondern viehähnliche Verführer des Volkes geworden waren).

„Ei au provocat o renaștere neașteptată de serafică a cîntecului german în de reuniuni musicale-coborâtoare în cadrul unei active „Unii a corurilor germane bînd-jene la reluarea cîntecului german și a melodiilor germane. Ei (conducătorii) au făcut și reluare vechilor poezii germane, au dus teatru german în limba și în multe localități funcționează teatrul german de diletanți; s'a înființat o înființare Uniune a femeilor germane și o Uniune a fetelor germane; au organizat conferințe publice și s'au îngrijit de răspîndirea cărților germane; s'au trimis fete, preoți, în vîlători în Germania, sute de studenți au alesat la Universitățile germane și austriace, învățați germani au culeverat limba (limbă-conferințe publice, s'a înființat o școală normală germană și un periodic cîșim cultural german. Și poporul îl armonizat și ochii lui strălucesc altfel decât înainte sufletul german s'a desteptat și lăucește at-buștru și bînd în acești ochi.

În Basarabia cei aproape 70.000 compatrioți germani de peste Prut au două licee complete, unul de fete și unul de băieți, ambele la Tarutino și o școală medie așa numită școală centrală „Werner“ dela Sîrta care are 4 clase medii și 3 clase normale. Elementul german de acolo este restat în 178 localități avînd, foarte puține excepțiuni în fiecare locali-

tate școală proprie, în care învăța 168 învățători, iar acolo unde nu este învățător învățămîntul primar este predat de către așa numitul Kîșter (un fel de Diacon). Germanii de acolo au un consiliu popular german pentru Basarabia, Der Deutsche Volksrat für Bessarabien; o organizație politică identică cu Volksratul Sașilor din Transilvania cu a S'yarilor din limba și ai Germanilor din Bucovina și care, ca toate celelalte este parte integrantă din organismul politic german general din România. Președintele acestui Volksrat este pastorul Daniel Haue din Tarutino și în el își au reprezentanții lor comunați: Sinodul lăteran provincial, organizațiile economice, organizația învățătorilor, etc.

În afară de acest Volksrat mai au o Uniune a Cooperativelor germane cu sediu în Tarutino, o Uniune a agricultorilor germani, o Uniune a învățătorilor germani, o Uniune a studenților germani, care constituie secția basarabeană a Uniunii studenților germani din România. Germanii din Basarabia au 49 cooperative de consum dintre cari 44 sunt înființate dela Unire încoace, avînd pe timpul apariției acestei provincii la Imperiul răsesc, numai 5.

Au 7 bănci dintre cari 5 sunt înființate sub stăpînirea românească. Pe timpul stăpînirii rusești au avut o singură bancă și anume Moza bürger bank, înființată în 1906. Au o gazetă Deutsch-ten Zeitung Bessarabiens înființată în 1919, au o so-

cietate pentru muzeu etnografic la Sîrta, înființată la 1923, au 25 societăți musicale toate înființate sub stăpînirea românească, au 21 societăți culturale și sportive toate înființate sub stăpînirea românească și au 33 biblioteci.

După cele spuse mai sus, ar fi înșuși să mai insistăm asupra necesității de propagandă culturală impuse de o astfel de situație.

S'a spus și repetat de artizii ori că nu poate exista unitate suficientă acolo unde nu există o cultură națională bine asimilată. De aceea, dacă am reușit să redobîndim drepturile noastre istorice, prin reșterea provinciilor românești înființate, această înființare trebuie să fie însoțită de o cultură românească în care limba și cultura românească sunt elemente dominante, așa spune chiar deciziile. Activitatea minoritară și ne servesc de pildă, mai mult chiar, să reprezinte un imbold pentru o mai mare însemnată de muncă, îndreptată pe tevomul unui patriotism mai conștient și mai puțin egoist.

Ni se surînde înima, cînd asistăm la frîntînările politice interne, suferințele de înțelegere electorale săvîrșite de toate partidele față de grupările minoritare, care au găsit un admirabil aliat de propagandă în chiar lipsa noastră de solidaritate și în vîrtejul frîntînărilor noastre interne.

„CELE TREI CRIȘURI”

- instituție culturală-națională, fondată în anul 1919, la Oradea -

În corpul revistei apare articolul „Viața culturală a minoritarilor din Ardeal”. Din cele cuprinse în acest articol, cititorii vor sesiza ușor, formidabilele forțe aduse de minoritarii noștri omocitori, pe tîrîmul cultural. Pe cînd în noi, oficialitățile sus și pîturile intelectualelor la orase, sunt cuprinse exclusiv cu politica la ordinea zilei, minoritarii înțelegînd că rezistența lor trebuie transpusă în primul rînd pe un fond

de cultură, se organizează cu forțe misterioase din afară și prin combinații electorale înădărităz. În acest timp, cultura românească vegetează, sau arel puțin, cari înțeleg minoritarii rost al culturii pe melegarii periclitate, stau izolați de orice concurs, lăptînd cu forțe proprii, cari, în deșințir sunt departe de a fi suficiente, ca rezistență, față de opera pozitivă a minoritarilor, gârșiiți cu fonduri ce pur înepuizabile.

În opoziție cu această mare ofensivă vă culturală a minoritarilor pe care l'admîrăm pentru solidaritatea lor patriotică, totuși s'a făcut ceva. Și acel ceva, este instituția „Cele Trei Crișuri”. Dar fiindcă ne-or fi extrem de greu, a vorbi „pro domo”, lășăm să urmeze din frumoasele cuvinte a-pîrate în diferite organe ale presei românești, una singură, și anume aprecierile, publicate în marele cotidian „Universul” din București, înă în cursul acestui an:

„În 1919, pe cînd, deși victoriosă, armata română nu isbutise încă să înlășure prin stăpînirea ei influența

Orchestra Choral „Cele Trei Crișuri”.

educației maghiare ce apăsase trece îndelungată românismul robit, o instituție culturală bazată pe un întreg program de activitate și harărită de a-l realiza, s'a afirmat cu putere una necesității sociale și culturale românești. E vorba de instituția culturală «Cele Trei Crișuri», armind propaganda românească pe regiunile graniței de apas, în cultură, în artă, în viața socială, prerinând.

Acastă instituție a destilurat în cei moai ani împiniți o ofensivă spiritală, clerea problema graniței și dificultățile străinismului și dan o însemnătate netăgăduită.

De aci atuncire ce a trebuit să le saferă dela dușmanii românismului învingător.

— Aceste atacuri, în mod regretabil, nu s'au rezumat numai la săgețile explicabile ale dușmanului fizic. Acest dușman a știut, ca cu loșă-bunătăți să și întovășișcă din clasa românismului din Oradea, pseudo-intelectuali capabili de orice act jonc, până la intrare în soldă ofensivă a «clăburilor de trișori și de politicieni deochiați și compromiși. Instituția «Cele Trei Crișuri» dând rezultatele cunoscute, a devenit în scurt timp caudă supărătoare în ochii acora, cari n'au putut nici măcar să se înalțe până acolo cu să și în susășcă minăntul rol al «Celor Trei Crișuri» în lășul pentru românism.

Dar pentru a trece dela domeniul introducerii la acela al precizărilor concrete, să ne oprim la realizările afirmate.

E vorba de trei secțiuni, răspunzând la trei ofensive cu caracter educativ național.

1) «**Crișul alb**» corespunzând problemei **legăturii cu naționalitățile**, numără printre înfăptuirile sale: 9 ediție de muzică românească, 2 mari expoziții de artă, una în 1930 cu ocazia adunării generale a «Astrei», cealaltă în 1921, în saloanel prefecturii din Cluj, o expoziție de artă ardeleană compusă din 400 de lucrări a 83 artiști de toate naționalitățile, 4 concerte, 3 serbări culturale la teatrul «Regina Maria», 2 mari serbări câmponești în parcul Eminescu, menite să mărească fondul pentru monumentul marelui poet, revista «Aurora», redactată în limba română și maghiară și publicând traduceri din amândouă literaturile.

2) «**Crișul negru**», corespunzând **propagandei la orașe**, se măndrește cu revista de cultură, «Cele Trei Crișuri», pusă la dispoziția instituției pentru propagandă, ce intră, în carând în al 10-lea an de existență; 14 broșuri de propagandă; bustul lui **Iosif Vulcan**, ridicat din inițiativa instituției în Noembrie 1927; școala de adulți pentru învățarea limbii, istoriei și geografiei româ-

nești prin care au trecut circa 600 elevi, în specii funcționari de stat; bibliotecă «Cele Trei Crișuri» cu circa 5000 de volume, (1 o secțiune de cărți franceze, broșuri, reviste; diferite biblioteci donat orfelinatului «Principe Mihai» și altor societăți de binefaceri; 49 școlți culturale naționale înute în sala festivă a primăriei și la Cercul Militar din Oradea; conferințe ținute de distinsi intelectuali; turneul Eminescu ce a avut loc în 1921—22, cu film și conferințe; premii pentru muzile, artă dramatică națională, etc.

3) «**Crișul roșu**» corespunzând **propagandei la sate**: revista satelor «Cele Trei Crișuri» redactată de dr. Gălbău; 118 biblioteci sătești, fiecare bibliotecă având 120—250 volume bine alese; numeroase școlți culturale în județele de graniță; iar la Cluj, multumită neobșinului Col. Bacalogh, 3 școlți de adulți 1921—22; 3 școlți culturale, una la Satu Mare și două la Brașov; numeroase biblioteci populare cu circa 2000 de volume în Jad. Satu Mare, Sălaj și Maramureș; iar în Bucarești, în urma anului 1924, 5 școlți culturale, din inițiativa regretatului profesor univ. I. Ursu și a d-ului Col. Bacalogh; în județele de graniță, s înleie în afară de călăvia în curs de organizare răspunzând unor necesități locale.

Acastă », privită în general, activitatea instituției. În ce privește acum sediul Reuniunii și al revistei, obiectele de artă românească (sculpturi, picturi, broderii, colecție naționistică, bibliotecă de 5000 vol., vitrina fotografiilor comemorative, portretele bărbăților noștri de seamă) și dan o înfăptuire adinc românească îmbucurătoare în acele ținuri ce au fost altă vreme înstrăinate. Sediul ce primește mereu vizita personalităților române și străine, cari poposesc în Oradea. Sediul în suflețit de activitatea revistei care, intră în carând în al 10-lea an de activitate, se afirmă pe și ce trece cu o vitalitate veșnic în progres.

După cele arătate nu mai e nevoie să insistăm asupra însemnătății instituției și a celor 7 reviste ce o alăjesc; însemnătatea datorită în mare parte problemei graniței, încă disputată de maghiari, problema căreia activitatea politică a Lordului Rothemann e ia dan un caracter de adincă actualitate.

În acest admirabil cadru și înfăptitor avânt, instituția și revista «*Cele Trei Crișuri*» pășește zilele acestea în al 10-lea an de existență și de rezistență culturală și mai ales naționistică.

Spectator.

(Continuăm: No. 134 Iulie 1928)

Scrisori din Banat
— La primii 10 ani dela Unire —
de: **Romulus S. Molin**.

Oradea, Noembrie 1928.

Ajunghând la primul popos comemorativ, răscăsim cu pietate, acele cari ne amintesc vremurile tulburi din 1918, și cele amănitoare, când s'au constituit primele nuclee de organizații administrative și militare românești. Cred extrem de interesant documental realiat mai jos.

E apetul oșierimei române din garizoana Vârșit, astăzi în Jașosbirt. În Vârșit și împrejurimile acestora, sunt atâtele citădele ale românismului înspre Vest. Spiritul național a fost înăi întotdeauna treaz acolo, iar în 1908, când mulți poște au yvka, militarii români, înăi cu uniforma austriacă, dar cu tricolorul la chipa, s'au constituit în «Consiliul Militar Național Român» în clăda Sărbilor, cari nu vedea cu ochi bunți această organizare și cari au sălășit prin a ne lășoni pe toți acei cari am fost promotorii mișcării na-

Scrisori din Timișoara

Acum zece ani. — De ce plânge Banatul. — «Revoluția maghiară în Banat. — Victimele. — Banatul și sârbi». — Ocupația sârbească. — Pregătirea pentru Alabaștria în Banat. — 1 Dec. 1918 și 3 Aug. 1919 în Banat.

Trăian Birăseanu.

Timișoara, juma, decembrie 1928.

Jubileul de acum are pentru biniștrii cu totul altă semnificație decât frații ardeleni. Se împlinește zece ani, de când Banatul a fost rupt în două, de când o parte a frațiilor s-a schimbat doar jgălul multicolor al altui noi, de ce azi în momentul, când în chiulul nostru de vesedie se amestecă suspinul adânc pe aripile vântului al fraților înstrinați, când noi, cei norocoși jubilai fiindcă am fost împărțițiți de dreptatea istorică atât de mult așteptați, gâblul nostru se întoarce către cel ce plâng, atunci când noi ne veselim, către cel ce continuă să se amestecă în filia răz. etnică, către cel ce formează zidul de apărare în contra pehivatului slav dela sud.

Pentru a fi înțeleși mai bine, pentru a vedea cât de justificată este tristețea ce se amestecă în bucuria noastră, vom relinștopă câteva scene dinainte și de după adunarea dela Alba-Iulia, scrieri explică îndoaia, de ce azi biniștrii în vreme ce cu un ochi rîd, cu cel îndreptat spre Banatul înstrinat plâng.

E ziua de 31 oct. 1918. În metropola Banatului, unde la aceeași dată încă nu se știa nimic despre descompunerea frontului dela Salonic, armistajiul bulgarilor și înstaurarea veriginoasă a armatelor aliate spre nordul peninsulei balcanice, ofițerii garzișioni sunt chemați la ora 11 a. m. la comandărea pieții, unde într-o adunare prezidată de gen. Bartha, mai târziu ministrul de război al Ungariei, se citește telegrama despre abdicarea regelui Carol de Habsburg. Nodemerite generali. Ofițerii români înțelegând rostul clipelor de față, lămurii asupra momentului istoric și din spatele d-ru lui Roth, mai târziu președinte de trei zile al «*Asociației Măgăreșe*», care declarase, că «*în Budapesta a izbucnit revoluția și s'a constituit Statul Național Maghiar*» cerind dela cei de față să facă la fel, prin rostul d-lui Dr. Aurel Cosma fost ministru, pe atunci căpitan și fixează atitudinea declarând armistozile: «*Nei români nu putem primi propunerea d-ru lui Roth. Aspirațiile neamului ne îndeamnă să urmăm altă cale. Ne vom conforma telegramii Regelui Carol și vom constitui consiliul național român în*

ționale, spre a evita deportarea în Albania sau în căzătorile Kaliningradului. Astăzi Vârșul este trist. Sârbul a pas stăpînire și cine știe cât timp va domni acolo buclă plăc al slavismului, care vrea să ne desfrînze, dacă ar putea. Lășim să urmeze și manifestul garzișionel Vârșul:

Citire ofițerii și soldații români din Banatul Sărbii!

Ofițerii și soldații români din garnizoana Vârșul și cei din Banatul Sărbii. Via noastră este...

Consiliul militar național român

cu care vine să vă adreț în cunoștință, că acești ofițeri și soldați stau solidari la dispoziția Consiliului Național Român aliv de vegheare poporului nostru român.

Decretul, că amintimilor lor o vor cunoștința între sune hotărârilor ce le va în Consiliul Național Român, carea se aliv pe, cu credință neclintită.

Decretul în sine, că sunt gata a constitui unconsiliu în noi și care direcțione la măsurătorile ordonă în înțeles și în afară.

Vârșul, la 1 Noiembrie 1918.

Pentru contact:

Locul: Colonel General Mihailo în p. președinte
Mare Juma Juma în p. vice-președinte

Membru:

Capitan Dr. Juma G. Juma în p.
Lășul, Alabaștria și Alabaștria în p.

S'ar cuveni, că acum la comemorarea primilor zece ani dela Unire, prețel și ne face să înțindem în război Hora Bucuriei, dar n'avem, decât ochii umezi și ofișul sagra-mat în gâțel.

Au zburat zece ani de înșulă înfrîmțare și cancan politic, de pe urma cărora consolidărea unității noastre naționale, n'a avut decât de pierdut. Cei cari conduc destinele țării s'au desclădit odată în provincie—coloni și s'au făcut blianță la față locală. Na vor înștrigăria de-cât cifre negre și mari în rubrica postului. Pretinzîndu descurajare sufletească și deznatură material. Românismul și în deosebi la granițe, se pasperțoză mai rău decât în alte vremuri, când blițele româneze erau corpuri de grație într-o «Solidaritate» reală și și înțelegeră menirea, încurajănd elementul românesc, sau salvîndu-l din ghearile desfrînării economice. Astăzi vechile bliți crescute în acest spirit, nu mai există. Unde-ă astăzi vechea «Timișană», vechea «Oravițană», vechea «Bihoreană», vechea «Victoriană» și altele? Toate au fost înștrigărie de politicieni, sau de centralismul economic. Blițele vechi—ciadelele românismului—sunt aserbite altor interese, sunt stăntinele avasute altor conșorii finanșiare, cu scopuri mult mai apropiate de interesul dela ghi sea, decât de opinea colonistului de pe graniță, sau de nevoile cul-

turale și de ordiul național ale orașelor. Căci ce greu ne cade să citim și astăzi, că, de exemplu, numai în Banat, 500 oceri de servicia așteaptă Dre. Reg. din Timișoara a C. F. R. să fie refuzați. Sunt oceri de servicia a cinci sute de țărani biniștrii români, cu câte 4—6 clase primare, deci stătorii de carte, pe cari reforma agrară reprezentată aici prin consiliul, agenții și șefi de regiune agricoli, conșocii șperțari ai Imperpetrării, i-au lășat fără pământ. E o armată întregă care a plecat la muncă. Și o cere statul. Dar vor fi refuzați «nefiind prevezăle postării în lășul și nefiind învătate» sau spune decizia d-lui director. Închipuți-vă ce ar face alți țărni cu un orăș cu Timișoara, cu un program de «românizare a orașelor», ca C. F. în lășul în care se află alie noastre cu acești 500 țărani, însemnând tot altele familii românești, ce și oferă concursul lor, munca lor, brațele lor. La noi vor fi refuzați. Vor fi trimiși acasă cu să se buge șișul la șrabul cu câte 30—40 jugăre de pământ. Să prelungească situația umătoare din trecut a românului biniștrii. Oare ce ar fi, dacă din zecele de milioane, pe care statul le va plăti urmașilor celor schodși și omorâți în Recess, se vor rupe cîteva milioane necesare organizații unei curs pentru personalul de mișcare inferior și aceste 500 de energii românești treze ar fi angajate în serviciul C. F. R.? Dar cu siguranță că nu se va face o asemenea propunere. Căci aceasta n'ar înșema unificarea. Ila prea seamănă ca idee și realizare o ceva nemșese. Ori noi suntem doar români. Ba și latini. Și încă dintre cei orientali. Și facem unificarea. Deci rămâne, ca cei 500 înși să șișul căuze serviciul la temții bozași.

Dar poate că nu se cuvine, ca în zi de sărbătoare, să fim acei, cari să împlețim asupra atmosferei de alai, cu «mieile» noastre necazuri.

Să lășim deci să trescă totul și să ne apucăm serios să clădim edificiul statului, bazat pe alie principii.

Românismul de pe granițe așteaptă ziua, când va putea alieva voioș și întotdeauna gata să șișul ofere tot conșural.

Timișoara / Palatul Regal Ferdinand

vii pe toți oțelii români să mă urmeze, iar aceia care nu va fi cu noi, va răspunde în fața neamului de strădănia sa.

Prima grijă a consiliului național format în ziua aceea sub președinția d-lui Dr. A. Cosma a fost organizarea găzilor naționale.

Cu toate acestea în zilele de 3-15 noiembrie cete din Reg. 3 hovenzi ce se întorceau bătute dela sud năvălesc prin comunele românești întreprinzând o adevărată vânătoare după tot ce e românesc. Sub comanda unui anumit Toth în comunele din jurul Făgetului un asemenea detașament organizat un adevărat măcel. Cad victime vreo 26 țărani români nevinovați. O altă cază împușcă și aruncă în canalul Begheșului lângă Topolovați mare 8 fiicele români din Hitiari și Comana Racovița. Cade victimele barbarilor prețul Concursu din Denta abea întors din internare împreună cu alți fiicele români, vînzi de honoriar ce-și arătau vitejia asupra oamenilor și fiicilor desarmate. În total au cărat victime «revoluției» organizată de maghiarii peste 160 înși în întreg Banatul. La 17 nov. Timișoara e ocupată de armata sârbă. Se dă drumul soterilor de țărani români, condamnați, ce-și așteptau sfârșitul, executarea, dar e dizolvat și statul național, după cum sunt desarmate și găzile naționale.

Prin sate bînțite, urmăriți de armata sârbă ce se credea definitiv stăpîniți aci, intelectualii noștri de seminați a fi deputați Marelui Sfat Național, adunau semnatuiri pe «Credenționale» procura ce le justifica ciutatea. Intre 25-30 nov. armata sârbă ce simțea, că se pregătesc un fel de pibescit și auzise și de organizarea adunării dela Alba-Iulia barase toate trecătoriile peste Mureș, Torcași toți «deputați» Banatului au reușit să se strecoare dincolo de îmbrățișarea de fier a statului pentru a vota la 1 Dec. asupra *condiționat* a *Intregului Banat* cu para mamă. În bînțenii, cari simțeau cu totul altfel și atunci eliza istorică, — contactul cu sârbii li lămurise, — erau cei ce preinvedeau mai hotărât curmarea tergi-verșărilor și votarea unirii fără condiții.

Altă înaintă, dar mai ales după Alba-Iulia, armata sârbescă organizase o întinsă rețea de spionați. Erau supravegheați mai ales intelectuali, de cari sârbii se temeau, că le va smulge prada din mână. Mai mulți preoți și intelectuali ai noștri au fost internați de sârbii, după prin Albania și în cetățile închisoare din Belgrad. Bătrînul preot Eremia de lângă Reșița a sculptat

din închisoarele sârbești numai după îndelungate intervenții ale armatei franceze, ajunși și ea adesea ori în conflict cu aliatul sârb ce instituise un regim bulcânc de teroare în mijlocul celei mai civilizate provincii. Banatul a cunoscut astfel și regional sârbesc, ce se manifesta, mai ales la începutul anului 1919, într'un jaf organizat sub halna rechișionariilor. Curățat, căntecul, scrisul românesc era urmiat și o dașmanie, care ținea să amătească ori și ce manifesta care ar fi contribuit la costurarea adevăratului aspect etnic al Banatului. La Belgrad se lansase deviza «sau Voivodina (Banatul) sau moartea».

A fost un moment de reculegere sufletească, isvor de noui nădejdi și noi speranțe trecerea prin Timi-

șoara a lui Ion I. C. Brătianu, care se întorcea dela conferința de pace și care în aceste clipe tragice pentru bînțenii se dovedise nu numai că eel mai mare român ci și că eel mai bun bînțen. La 3 Aug. 1919 se evacuează în sfârșit și Timișoara de către trupele sârbești, cari se retrag pe o nouă linie demarcațională, aproape identică cu frontiera de azi, după ce evacuează ei orașul ducând totul din oficiu publice dela covoraș și dulapuri, până la ultimul cui din pițete. Conștiința românească se liberează de sub îmbrățișarea aliatului sârb pentru a se bucura alături de frații cealalți, pentru a pune pîlunge în liniște pe cei rămași dincolo de linia demarcațională, aci frontieri, pentru a pîlunge pe cei înstrăinați, — sperăm, — că nu pentru totdeauna.

Pregătirea actului unirii din 1 Dec. 1918 la Alba Iulia

— Evenimentele dela Arad. Rolul celor doi oameni: Ștefan Cicio Pop și Vasile Goldiș. Restabilirea unui adevăr istoric. Jurământ de zile mari.

de A. Negruș

Arad, Noembrie 1918. Mărele act al unirii, dela 1 Decembrie 1918, rămîne hotărît stabilii, că a fost pregătit de către generație românești trecute. La înfăptuirea lui însă, au participat oamenii zilelor de azi, și pentru că timpul de zece ani a putut lămpăi o situație, care pentru zilele de atunci a apărut tulbură, e bine să încercăm aci o pagină de istorie, cu obiectivitatea cea mai desăvârșită posibilă.

Trebuește cunoscut că actul unirii dela Alba Iulia, la 1 Dec. 1918, a început să clocotească în ultima

lui fază, în perioada zilelor dela 12 Oct. — 1 Dec. 1918. Punctul de plecare a fost Orașu Mare, unde în ziua de 12 Oct. s'au întrunit comitetul executiv al pa țidului național-român, hotărîndu-se desăcură românilor de Ungaria. Hotărîrile dela Orașu Mare au fost citite de d-l Al. Vaida Voevod în ziua de 15 Oct. în parlamentul din Budapesta. În urma citirii acestei declarații, chiar în ziua de 16 Oct. guvernul maghiar a propus d-lui Ștefan Cicio Pop intrarea într'un guvern de colaborare, propunere respinsă de d-sa. În ziua de 20 Oct. izbucnind revoluția, au fost fînzi aici zisele consilii naționale, ale tuturor popoarelor de sub dominația habsburgică. Sediuul consiliului român a fost hotărît în Arad și anume. În casa d-lui St. Cicio Pop, cineuți s'au încredințat președinția consiliului. Intre timp în Ungaria se proclamă republica și elementele românești din lăsta armată ungari sunt invitate a depune jurămîntul, noiei formații de stat. În acest timp d-l St. Cicio Pop trimisus la Budapesta armata arădiană românească nu știa ce să facă reavînd nici un conducător — d-l V. Goldiș, înlocuitorul d-lui Cicio Pop, dispăruse, ascunzîndu-se în comuna Reprig — s'au telefonat după d-l Cicio Pop, care a și sosit în Arad, cerînd a vorbi imediat cu generalul Rosch, comandantul garnizoanei Aradului. După amănînturi reciproce, d-l Cicio Pop reușește să impună voinea d-sale, generalului strein și ia în mîni conducerea jad. Arad. Simțîndu-și țiră

Casa Șt. Cicio-Pop din Arad, fostul Cămin General al Garzii Naț. din Arad, unde eu după jurămîntul șterit aceluiaștă. Casa actuală de unde s'au dat ordine pentru organizarea primelor unități de organizare administrativă (Consiliile Naț. Rom.) și organizație armată (Consiliile Militare Române) (1918). În scutul familiei al d-lui Șt. Cicio-Pop în aceste vremuri erau un arsenal de armamente și muniții și un punct de întâlnire a altor timari militari, ce purtau în diverse centre ale Ardealului și Banatului cu credința de ordine și înfăptuire pentru vine de ordine.

cauza pe care o apără, d-l St. Cicio Pop a redeschis tipografia ziarului «Românul», publicând în primul număr al săptămânii 9 Noiembrie 1918 declarațiile d-lui Vukla în parlamentul din Budapesta. D-așa incredibilă gardă națională d-lui colonel Al. Vlad — pe atunci maior — și organizația din răspunsul tot ce era românesc, pentru triumful cauzei armate, în cele din urmă a lăsat o somație către consiliul național maghiar din Budapesta, în care se cerea predarea a 23 de județe și trei comitate din părțile locuite de români. Răspunsul a fost primit prin zina de 12 Noiembrie ora 6 p. m.

Dela această dată istoria partidului național român din Ardeal, a înregistrat un punct dărușor și pentru a nu fi lipsită istoria zilelor albe de frumusețe, diam loc celor spuse de d-l Victor Hoolman, martor al scenei de atunci:

«Subsemnatul — ca unul dintre inițiatorii găzilor naționale — fusesem însărcinat, împreună cu maiorul Virgil Cernea, de-a reprezenta gările naționale, în Consiliul Național. În această calitate eram zilnic în casa d-lui St. C. Pop, unde ne stătuim în permanență. Consultările au avut ca rezultat o notă (ultimatum) redactată de d-l V. Goldis, dictată subsemnatului, prin care se cerea guvernului maghiar cedarea puterii de stat asupra celor 26 de județe locuite de români. Pentru înmănușarea răspunsului guvernului ungar, fost la 12 Noiembrie ora 6 p. m. sosește la Arad ministrul Jassi Oskar. Cum cursul și rezultatul final al acestor tratative este bine cunoscut, votu istoric numai evenimentele necunoscute încă, în noaptea de 14—15 Noiembrie C. N. R. (înuse o sesiune în casa d-lui St. C. Pop. Dacă nu mă înșel, prezidase d-l V. Goldis. Cum în afară de membrii C. N. mai luase parte la această sesiune și alți intelectuali, d-l V. Goldis a cerut, ca toți cei prezenți să-și spună cu vîntul asupra propunerii lui Jassi — de a rămînea în cadrul istoriei Ungariei, dîndu-și se o largă auto-nomie — fiindcă, vorba d-sale «multe sunt are întodeaua instinctul cel bun». Majoritatea covârșitoare a celor prezenți, era pentru respingerea ofertei lui Jassi. La fel și subsemnatul. Am plecat deci acasă, după miezul nopții, malpami că Jassi fusese respins. În acest timp d-l I. Maniu era la Budapesta, unde venise de la Viena, și deci C. N. R. a cerut lui Jassi înmănușarea răspunsului definitiv până în ziua de 15 Noiembrie, și în care d-l I. Maniu era așteptat în Arad. În dimineața zilei de 15 Noiembrie m'am dus din nou în casa d-lui Cicio Pop, unde d-l Jassi ne-a avisat că d-l I. Maniu nepuțînd pleca pînă în acea dată din Budapesta, d-așa este nevoie să plece urgent în

capitula Ungariei, chemat fiind de guvernul maghiar, și așteptat răspunsul C. N. R. pînă la ora 10.

Stirea aceasta a fost primită de d-l St. C. Pop și V. Goldis, cu înverșunare. Ambi s'au retras pentru a redacta răspunsul. Subsemnatul am rămas în biroul din afară, în tovarășia colonelului Berlandage. Nu peste mult timp, am văzut eșind pe d-l V. Goldis, cu o hîrtie în mîna. Întrebat de noi ce conține acea hîrtie, d-l V. Goldis, ne-a răspuns scurt: «Aș accepta propunerile lui Jassi». După un schimb violent de cuvînte, d-l V. Goldis învoind crăpătură populației românești de atare, citățile ungarilor, s'a văzut deodată cu un răspuns în mîna, pe care însă nu-l pusea deosebi la adresă. Opunerea dîră a mea și a colonelului Berlandage i-o spunea clar și devt a fost nevoit să cedeze.

«Iiine, domnule, dar ce ne facem?»

Răspunsul meu a fost luarea unui creșon și hîrtis necesară redactării unui răspuns românesc. Intervențind din nou în discuție d-l St. C. Pop, d-l V. Goldis, s'a decis «să examinăm din nou situația. Se apropia ora 10 și d-l Jassi, cerea urgent răspuns. Și atunci, în momentul decisiv, a sosit d-l I. Maniu, ca un deus ex machina. Pus în curent cu cele discutate d-așa s'a declarat pentru respingerea propunerii lui Jassi și astfel situația a putut fi salvată».

De aici istoria se luminează din nou, înscuturîndu-se cu aurorea curîntă în ziua de 1 Decembrie la Alba Iulia.

Un document de însemnată valoare a vremenilor de atunci, îl dăm mai jos și anume jurămîntul depus de ostașii și ofițerii Ardeleni în casa d-lui St. C. Pop, în ziua de 4 Noiembrie 1918.

«Eu, ... jur atotputernicului

Casa istorică a d-lui dr. Aurel Lăzăreanu din Oradea, care a fost locul de întîlnire al conducătorilor Românilor din Ardeal și unde s'a redactat în toată istoria declarațiile de deslușire scutite de Al. Văduț-Văduț în Parlamentul Ungher, în noaptea Ardelenilor și Al. Hoolman.

Dumnezeu, că vouă în între toate cu credință și supuneră Statului Național Român din Ungaria și Transilvania, Comisia de dărușește ce ne împun vremenile istorice de azi, jar, că între toate manifestările vîrșii mele, voi fi în credincios al acuma-lui unțar român și nu voi rădică mîna mea asupra fraților mei, locușii ei orice teritoriu politic. Așa să mi ajute Dumnezeu».

*****

Scrisori din Satu Mare

Cu ocazia aniversării unui deceniu de la unire.

de A. Davidescu.

Au trecut 10 ani de cînd (într-o scrisoare stămîrenă, odată cu Ardealul, s'au alipit patriei noastre. A trecut un deceniu de cînd pe aceste plaiuri, scîldate în belugul muncii românești, se aude graiul altor de scump nouă, se înlînește slova, care o dată nu putu să pîtrundă în casa locuitorului român, de cît ascunsă de teama ochilor albeștitori al asupritorului atent.

Întîi Decembrie 1928 este o aniversare de o deosebită importanță pentru noi stămîreni.

Acum 10 ani, într-o splendidă zi de primăvară, cu soare cald și parfum de lilac, bariera orașului a tresărit în apertia mîndră a celor cîțiva cîldăreți români, cari pîtrunseu pentru prima dată în Sătmăruș cîntat de limescă, în Cetatea depărtată, în v. cîru arăvă se alii și ostai peceura lui Mihai-Voievod, cel dîntă domn român, care a stîpînit, pentru scară vreme numai, Ardealul visurilor noastre.

După ce stăpînitorii de ieri s'au plecat în fața generalului comandant, preșîndu-i cheile orașului, Români s'au stabilit definitiv aici, regînd sufletul înălțat de patriotice-mul fraților ce așteptau de veacuri ostădul liberator. De atunci au trecut 10 ani.

Cu toate criticile pe care le aduc unii înfăptuitorii de după război, în Ardeal, observatorilor obiectivi va recunoaște că în acest deceniu de muncă și trudă românească, fața și-naturilor stămîrene s'a schimbat.

Acum 10 ani școlode de toate gradele erau în mîndre vechilor a-supritori. De și stăpînirea Românească se stabilise aici, totuși, din lipsa elementelor progrese, lucrurile de educatori ai generațiilor ce vin, erau ocupate tot de străini. A trebuit un deceniu de strălucită speră a se ajunge de la 63 de învățători români în tot județul la 486. A trebuit 10 ani de slorjări cu școlode să aibă o populație școlară de 17.981 de elevi. Tot astfel și cu școlode secundare. În cursul celor 10 ani vedem că s'au înlîngat 3 școli se-

cundare românești și au fost transformate în 3 din maghiare în române. Mii de elevi aproape pierdută pentru nația noastră, și a români, au fost readuși la matcă. Peste tot au funcționat cursuri de adulți, iar profesorii, cari n'au reușit să-și însușească limba, au fost înlocuiți cu români tineri și entuziaști. Mai ales în orașul Satu Mare, unde în 1918 abia de se auzia românește, tryspat limba statului a fost introdusă peste tot și astfel ea și-a recăpătat drepturile ce i se cuveneau.

La 2 ani după unire, Sântămireni au asistat la cea mai frumoasă străbănare, la instalarea marului lăptător: Dr. V. Lucaș. În scaunul de paret al bisericii gr. cat. A fost un entuziasm de nespus. Mii de țărani din toate unghiurile județului nu ținut să participe. Venise *plămăruș creșterilor*, cum se zice pe la noi. Era instalat ca preot al miciei bisericuțe românești, acel care o viață întreagă n'a știut ce este odălnă, acel care a lucrat cu vrea și cu fapta pentru realizarea sfântului ideal al unirii tuturor Românilor.

După această zile de sărbătorire au venit iar zilele muncii constructive sub conducerea Insaletului General A. Băntoșiu. Românii s'au gândit să ridice în piața cetății Sântămireni un monument solidității gloriose. S'a strâns ban cu ban și opera a fost înălțată. Astăzi bronzul turnat în simbolice forme grăse trece ușor că Românii nu au uitat pe cei morți pentru lăburarea liniștilor, pe nedrept stăpînite de alții.

Și pe măsură ce cultura românească și statornicia în orașele a aproape maghiarizate, pe măsură ce instruirea românești luau locul celor maghiare, nici satetele nu erau neglijate.

Societăți culturale nu ieșit cu din pământ. Intelighiații de aici ce suferiseră robia, unți cu acei veniți din România liberă, au activat în toate direcțiile pentru împărțirea slovei și limbii strămoșești.

Pe lângă Astra, Ateneul popular și Liga culturală, meritul desigur îl revine și *Revista* și *Revista* *Cele Trei Crișuri*, care nu a înțetat o clipă de a se ocupa de satete și orașele noastre.

Nu numai conferințele și școliturile populare și-au avut rostul, dar mai ales șutele de bibliotecă împărțite cu dăruire, au umplut un mare gol. A fost un îndemn, un mare îndemn; cinei dacă astăzi, afară de Cele Trei Crișuri, mai sunt și alții cari fac astfel de gesturi, o fac imitând *Revista* care nu înțetă un moment de a avea în preocupările sale satetele noastre.

Desigur este încă mult de lucru pe terenul înălțat în șinșurile noastre. A fost prea cumplit regimul trecut, ca instruirea elementului românesc să nu se producă pe

o scară înținsă. Este nevoie de încă un deceniu, spre a reînfriga peste tot tradiția aproape părăsită.

S'a făcut mult, dacă privim înapoi, dar mai este încă mult de lucru. Pentru aceasta nu trebuie oameni cu spirit de sacrificiu! Nu trebuie intelectuali de rasă, cu dot de popor, cu răvd și seriozitate.

Dee Domnul ca, 1 Decembrie, pe

care îl sărbătorim, să ne aducă aceste elemente la înfronță! Dee Domnul ca puterea politică destructivă să-și în locul înțelegerea a tot creșterea.

Cu aceste gânduri privind noi ziua de 1 Decembrie, pentru cea ce s'a făcut, dar și pentru cea ce se va face în viitor.

MARAMURĂȘUL

După ocaz au de stăpînire românească
de G. B. Vernic
Profesor

Zece ani de stăpînire, în vremea, când toată energia potențială a activității omenești se manifestă într'un ritm foarte accelerat, *Insamirul* nuștă într'un deceniu, din vremea noastră, oamenii și popoarele, trăiesc, înca și pot progresa, muncind cu rost, cât în trei, patru, decenii ale noastre. De aici și faptul că în acrios măsura, o greșală o neștiutură în seamă cât de mică în înțelegerea resorturilor de viață complicată pe care o trăim, ne lasă apă de țărșit, sau poate produce un așa carnalbul, că cu greu poate surveni o reflecție.

Se cavine deci o privire retrospectivă, un bilanț al acestui deceniu, din care să pătem și învățăm.

O mai complexă înțelegere a rosturilor, ar fi necesară, odată cu împănirea acestui deceniu, puțin carea într *Insamirul*, care să o gîndim cu activitatea multiplici și civilizatoare a stăpînirii românești, pe mîndrele plături a Daciei Superioare, cum a făcut oficialitatea și modestia basarabească.

Cu date obiective și expunere largă a ceace a fost și ce este, a ceste monografii ar fi fost, pe lângă o măsură de cetace am făcut și am fi putut face, un prețios document de ficșare a vieții de azi în perspectiva istoriei.

Dar politicianii nu au gîndiri *desertate*, iar cei ce le au, nu pot avea și consiliu juminăte a tuturor înfrăgurilor omenești, pe lângă ideile și suflet, *bașad*.

De aceea, trebuie să ne mulțumim, cu ceace, cel puțin pentru un moment —va face admirabilul organ de publicitate «Cele Trei Crișuri», care și de data aceasta a știut a se în-cundă în rosturile manifestărilor culturale și naționale a românimii din aceste părți mîrginiate.

Situația prolară. Ca oca de școlă încep cu situația școlară.

Școlă primară. În 1918, când dorobanțul român a pus temeinică stăpînire și în țara recților voievoi maramurășeni, existau aproape numai în controlu cu populație numeroasă, unde majoritatea o făceau străini.

Și feciorii acestora se lămură în etc.

Pentru șutele românești, cu cașele rare și stăruțioase răspîndite spre pe cașete și pe culmi, nu exista școlă. Românii maramurășeni trăbu cu școlă purtătoare viața de păstor, cu înșim cu trei — patru șate de ani în șomă, cu civilizația lui ancestră, plină de bun simț și măștră în exercitarea viață sale școlărești, în șutele și înșim.

Stăpînirea românească a creat școlă și dășcolă și pentru aceste șate, datorită mai ales hărniciei d-lui C. Angelescu, școl ministră de instrucție. Multe din ele sunt însă ziduri goale și dărăpănate în care fieră vîntul în loc să vibreze sufletul. Cu dășcolă rînă pătă, lipsiți unii de amenscal *școlă menses*, slab controlați cu toată dășcolă de veri-zări, note școlă sunt ziduri triste și dărăpănate, goale de suflet și de idee, *școlă expresivă vreme de cărbăle școlă în care înșimă.*

Astfel de școlă nu pot radia suflet și lumina, iar poporul nostru rîmăne mai departe în aceiaș beznă de întuneric, din care ștremlu au leșit de mult.

Școlă secundară românească în Maramurăș nu există în 1918. Stăpînirea românească cea dintîi a bu-luitului Consiliu Dirigent, are aici un mare merit, prin șterșirea încoronate de succes de a romanii în vîrșimintul secundar. Și avem azi în Maramurăș două licee, unul de băieți și altul de fete, cea mai reche școlă normală românească din ținutul românesc de peste Carpați, datînd din 1862 și avia școlă civi-lă, toate complex românești. Sunt destule și poate prea multe. Ne trebuie însă, un învățămînt profesional, ne trebuie școlă de meserii, în care să înfronșă și să se deservă, *noștră putere de muncă și capacitate de care poate da dășcolă poporul nostru de aici.* Cici populația maramurășă, mai numeroasă ca actualule posibilități de hrană ale țin-tutului, trebuie înarmată cu să și postă cîștiga plînea de toate zilele și aiurea în cuprînșul acestei țări binecuvîntată de Dumnezeu... unde aștia ștremlă mai bine pregătiți, se fericesc.

Viața culturală în afara de școală, viața artistică, cele două societăți culturale din Maramurăș, „Asocia” și „Asociația”, lunecese.

„Asocia” înfrunghia de o mână de tineri entuziaști înaintea de „Unirea” când deservită și o activitate energetică mai înaltă, deși se îndreptă mai mult spre o activitate comercială, de sigur în scopul de procurare de mijloace. Căutată „Asociația pentru cultura populară română din Maramurăș”, înfrunghia de generația eroică a acestui țînt—noblii românii de mîndră aducere aminte— în 1860 are deosebit de un frumos trecut.

Ajunsă a fi pe mîna unui bîtrîn înclăuzat în porțile de autocar step de idei, mai funcționare doar în virtutea inerteției și numai în teorie, în practică nimic.

În situația aceasta descălecare „Cele Trei Crișuri” și în Maramurăș, prin admirabila stăruință a directorului acestei reviste, simple un mare gol.

Și aici este necesar un program de muncă făcut și inaugurat de generația tânără a firmului care trebuie să facă gestul eroic de a lua inițiativa din mîna unei familii rîmase în urmă cu ideile și concepțiile de viață națională liberă și conștientă, micșor acum după zece ani dela *avânta era mare*.

Ca investigații noi, din lăudabile inițiative particulare, au luat naștere în era română, o neclădă găsită sîngărină românească la trei ungurești și una în idile cu litere eroice, și un mult apreciat *„scrisor etnografic maramurășean”*.

Viața literară. Mîndră în tot trecutul „Neomul” transcarpatin, viața literară făcea palid dela Blaj, fie dela Sibiu, — în timpul din urmă, sub era românească, tînde spre desăgure, din cauza cerurilor religioase, confesionale.

Frijălit de multiple cauze, a-coste curții, au dus și în Maramurăș plîm, la, *ce se hale omenești pentru stăpînirea locurilor sfinte*, sub privirea metodică a politicienilor ipocriți, în vreme ce sînt străbuni, pîrșese pe capete credința străbună, spre a se face adventivă. Și doar din Maramurăș a plecat gloria ortodoxiei românești în secolul al XIV cînd la 1791 patriarhal *Antonie al Târgului* îndăia în *raucul de călărie sfînta subșterse din Partea Maramurășiană*.

De aceea se cîvîna azi după zece ani de convălescere și ne facim și cînd n'am putea rîmîna fiecare în cele apucate dela pîrșit și moși, *oară s'ar cerea* și o hîm cu toții, *sau spre răbdare sau spre apas*. Cîci așa cere interesele Neomului a *crîm suflet se cere înfrîntă consolidat și căd în focul arîncă credință și aceluiaș idil dîclat de rîmîm nostru aici în porțile civilizației*.

Leacul? Intre altele și proroți bin plătîți, *„Săgeți a fi asumat ai ne-omului și scosi din pădure ca pe-ștele, blănd și amănoș pentru cei ce n'ar asculta”*.

Viața economică, în țara lui Dragoș Votvod, dela venirea stăpînirii românești în Maramurăș a dat mult înșap, în 1918—19 coromă celorlor de peste Tiso, era 30—50 de bani, deci 2 și 3, de un leu. Azi după zece ani *este cîm let o coromă cîm*. Admirabil raport de regres.

Viața socială ca rezultat a celei economice stă rîu în Maramurăș și după zece ani dela unire.

Elementul românesc în loc și progresare a dat înlăriți din toate punctele de vedere, în vreme ce străinii au cîlțigat teren.

În afara de cățiva țîrni, mai ales de peste Tiso, mutați în jurul Sighețului eroice, în cîmă autorităților care le a pus toate piedecile, oficialitatea n'a făcut nimic.

Navem, după zece ani de pîrșitească stăpînire românească, *un negator român mai mult și nici un meseriaș mai ales*, deși *oici stă chîm stăpînirii românești în Dacia Superioară în crearea unei burghezii naționale*. Elementul românesc apozit numai în sate, în Maramurăș ca și în Ardeal, dă și azi — după un deceniu de ocrotire națională, contingentul cel mai miceros de servitori și servitoare, robți exploatați, înolbăvniți și demoralizați în cel mai miceros hul.

Orientare de călăre? Îmbunătățirea prin orice mijloc a vieții economice a (șuturii) maramurășen, cîci numai de aceasta atîrîmă stabilirea echilibrului social, azi complex în defavoarea noastră ca nație, istorică, dominantă și stăpînitoare.

Și toate atîrîm de viața politică, de stat care singură în Maramurăș ca și alară, poate influența întreaga angrenă național-socială. — Și viața politică în Maramurăș n'a avut plîmă acuză, norocul unor îndrumători, cu suflet și sînge românesc, și cu vederi largi, în perspectiva scopului în care Provedența ne-a arîncat pe aceste înolburi.

De aceea în tot timpul acestui deceniu de stăpînire românească, în Maramurăș a domnit *„suflet plîm superioară și autoritar cu dispreț pentru cele românești, ca și pentru limba călăre și cu înlănturarea dela conducere a admirabilei generații tinere de intelectuali maramurășeni este din proxime, dar care aduceva pe Blagă parfumal plîmă din sat, un suflet românesc în toate*. *Deceniaș ce vom începe, ne va a-duce oare, curămă acestui sistem de prelucrare Alundătoare a ofensării stăpînirii maghiare?* Sperăm că a sosit vremea!

Cîci numai atunci vom putea marea un început de desrobire națională, cu stăpînirea genului nos-

tru politic, în total și în toate, singurul care ne va face să putem învîri în curtea civilizațiilor lumii, pagina noastră proprie de civilizație.

NOTE

Inaugurarea muzeului etnografic al Seminarului de Sociologie.

Director Prof. D. Găsi

La 11 Noiembrie a.c., a avut loc inaugurarea muzeului etnografic al seminarului de Sociologie, de sub direcția dlui prof. D. Găsi. Muzeul, care a apozit într-o sală a Universității Bucureștene, este îmbogățit de obiecte culese din Fundul Moldovei și Bucuriei. În frumoasa inaugurare au apozit înfrîmții ai Instrucției și Etichetelor, Prof. Dr. Angelescu și C. Argonșanu, Dr. Lupa, Prof. N. Iorga, Rectorul Pangrati, Prof. Dîmă etc.

Discuțiile seria discursurilor, dl Prof. Găsi a luat cuvîntul înțunînd la tot scrii ce în afară spiritului în frumoasă realizare, și explicînd totădoată inițiativa sa.

Au răspuns înșap Ministrul Dr. Angelescu, Dr. Rainer, Prof. N. Iorga, și rectorul Emil Pangrati.

Dl Dr. Angelescu a înșapat asupra înșapărilor acestei opere și a folositor social ce se pot trage din ea, regretînd totădoată că numai fiind ministrul ai Instrucției, nu și poate dovedi și concretiza admirabil primun apozit oficial proporțional cu meritele întreprinderii.

Dl Prof. Iorga, după ce a relevat înșapărită istorică a muzeului precum și frumusețea lui, a donat din fondurile instituției sud-est europene suma de lei 3000 pentru tipăritura unui catalog ilustrat al Muzeului.

Rectorul Emil Pangrati evidențiază la stîndu său scrioșitate înfrînță, activitatea profesorului Găsi, care a realizat opere ce ne fac cîmă și față de străinătate, astăzi: Institutul social Român, publicația despre politica externă a Romîniei, revista Arhiva pentru știință și reformă socială, oficial universitar, campania monografică a seminarului, etc. Încheie, apozînd că experință prin călăria oficială recunoștință și considerație întregului corp profesoral, precum și a semnatului universitar ce nu s'a lipsit și mai departe să-l ajute.

După inaugurare, dl Prof. Găsi a fost străbătut primun un banșet prezînt de dîm, în care au luat parte numeroși intelectuali, și admiratori și orientatori dîclăi.

Considerăm înșap și mai înșapărită asupra înșapărilor unei astfel de inițiative. În vremea în care trăim, în această crîmă de disciplină și cultură, activitatea profesorului Găsi atîrîmă este o terică garanție pentru înfrînțămintă și educația socială a tîrîmîm.

MEMENTO

General N. Samsonovici

Noiul șef al Armatei Stat Major este una din personalitățile de frunte ale armatei, care s'a afirmat în toate ocaziunile importante ce a deținut. Dator cu o vie inteligentă și altă cultură și educație, Generalul de divizie Samsonovici, s'a înălțat în acest post de încredere și înălțile, prin munca și prin însușirile sale naturale. Fost șef al St. Maj. al Diviz. 7, apoi al Corp. 6 Arm. pe frontul răsăritului și al Armatei I amintit apoi al H. sub șef al M. C. G., la armata de operațiuni a dat contribuția sa prețioasă la organizarea campaniei din Ungaria.

După sfârșirea războiului, Generalul Samsonovici, a fost numit Director al Școlii Șap. de război (321 - 26). Cădat al Div. I. T. Severin apoi sub șef al M. S. M. și Șef înlocuitor până la trecerea sa definitivă cu șef al M. S. M.

Revista noastră, vrednicilor afirmați ai armatei maghiare, operează în care armata contribuie în mod remarcabil și sine mândră de a înțelega secol venimilor prin aducerea în fruntea ei, pe acest doctoz șișap.

Zina „economilor” maghiare. Regele Horthy a proclamat ziua de 24 Octombrie a a „economilor”. A de crezut deci, că an să se înălț în această zi, de la un capăt al țării la altul, conferințe și alte manifestații, care toate, vor avea de scop propagarea spiritului de economie în tovarșia propagandei transparențe ale națiunii.

Inițiativa a lui Horthy este semnificativă.

Se știe că, după serbările predestinate din Angost, preșii și discuții ungari dela noi au fost îndemnați să sporească sarcinile îngrijirii dela țară din capitele cheilor predestinate, dându-le subvenția primăriei dela statul român studenților originari din Arad și organizarea de sponsor de pe lângă Universitățile din Pestă, Dobruța și Săghoda.

Înlocuirea stării lui Kossuth la New-York a fost pentru oficialitatea horthistă un simplu pretext ca să aplice la punge democrației americane, și să deștarnat apoi această sofistică înolindă-le pentru propaganda irelandică.

Ungaria cheștoșă cât năi nu se poate imagina cu propagandă sa irelandică, cu organizații studențiale de sponsor și alți demare și organizații clare destinate a celor neștăriți la vârstă serviciului militar. Ungaria care a crezut în scopul întreprinderii armatei sale clădindine de etică, aceea a „Școlii Vițeșce”, taste speciale pe importuri și exporturi, se pregătește mereu.

După toate acestea a venit decizia „economilor”. Numem erorii să știm, dacă nu totuora cușion de ordine a fost, ca tot ce s'a pus în această zi a „economilor” la o parte, să fie dăruit armatei clandestine și propagandei acestei puterice ofensive irelandice.

Revista atelor „Cele Trei Crizuri” pentru popor. A apărut No. 11-12 din Revista Școlilor „Cele Trei Crizuri” pentru popor, sub îngrijirea doctoz Dr. D. Găllán, având un cuprins bogat și ales.

Invităm pe învățători și preșii să citească și să reșchidrească această revistă, scriind în grații și înțepând să-trăimul.

Biblioteca publică a revistei „Cele Trei Crizuri”, se înbăgățoșește zilnic, cu noi cărți de cultură generală, literatură, istorie, sociologie, juridică etc. Fostă și o secție franceză. Revista și stare române și streine.

Biblioteca este deschisă în fiecare zi pentru publicul cititor în aerul obștinob.

Bibliotecile Maghiare în județele dela granița de apus.

Publicăm statistica bibliotecilor maghiare, care se găsesc pe teritoriul județelor Carag, Severin, Timiș-Torontal, Arad, Olșon, Sădă, Sărmășare și Marșuroș.

De șigur, cu statistica noastră nu este riguroz exactă, nici complexă, fiind o publicație cu o înțelegere relativă de o înțelegere. După această statistică, în aceste județe, pe granițe, bibliotecile maghiare sunt în număr de 68, bine organizate, având în total circa 24000 volume maghiare în diferite județe, dăruit cum înțepat:

Județul Bihor, Șofat, - 1001, cuprind 2-200 vol. 1004, Prensionșionșionș 8-10000 (secol XVIII, Bibl. Șoc. Culț, Școlăruș) 2-300 vol.

Alșionș div. Șofat, Bibliotecă „Cercușii populari” fondată în anul 1867 cu 70 volume.

Sărmășare Mare - Bibliotecă locală de Ștat - fondată în secolul al XVIII-lea cu 4534 volume. - Bibliotecă literară cu 1139 volume. - Bibliotecă Casinobul fondată în anul 1875 cu 2528 volume. - Bibliotecă cercușii social al comerțianșilor - fondată în anul 1888 cu 1083 volume.

Sărmășare, „Bibliotecă Casinobul” fondată în anul 1862 cu 1967 volume. - Bibliotecă unșionș civile de lectură” cu 700 volume.

Șofat, „Bibliotecă Casinobul” fondată în anul 1901 cu 1560 volume.

Șofat, „Bibliotecă înșăgătorilor și șii al Tinerimii” fondată în anul 1905 cu 601 volume.

Județul Carag. Șofat, „Bibliotecă cercușii de lectură” fondată în anul 1869 cu 291 volume.

Șofat, „Bibliotecă casinobul și al cercușii de lectură” fondată în anul 1870 cu 2912 volume. - Bibliotecă gimnazială marșuroșă” cu 148 volume.

Șofat, „Bibliotecă Unimel de cășionș” fondată în anul 1870 cu 3218 volume.

Timiș-Torontal, Șofat, „Bibliotecă școlilor comșiale superșioră de Ștat” fondată în anul 1891 cu 1902 volume. „Bibliotecă Cercușii Social” fondată în anul 1892 cu 677 volume. „Cercușii de lectură” fondată în anul 1912 cu 882 volume.

Șofat, „Bibliotecă cercușii social” fondată în anul 1904 cu 180 volume. „Bibliotecă cercușii de lectură” fondată în anul 1907 cu 190 volume.

Sărmășare Mare, „Bibliotecă cercușii Social Maghiar” cu 1349 volume. Numărul volumelor din bibliotecă gimnazială marșuroșă din evenșualitate necunoscută.

Șofat, „Bibliotecă școlii civile de ștat” fondată în anul 1912 cu 31 volume. - „Bibliotecă școlii civile romăno-catoșice de țete” fondată în anul 1894 cu 1460 volume. - „Bibliotecă școlii romăno-catoșice” fondată în anul 1889 cu 442 volume. - Bibliotecă Cercușii Social Maghiar” fondată în anul 1886 cu 473 volume. - „Bibliotecă Cercușii Civil” fondată în anul 1908 cu 240 volume.

Șofat, „Bibliotecă școlii primare de Ștat” fondată în anul 1902 cu 75 volume.

Județul Arad, Șofat, „Bibliotecă pedagogică de medicini” fondată în anul 1904 cu 663 volume. - „Bibliotecă literară” fondată în anul 1908 cu 236 volume. - „Bibliotecă Casinobul” fondată în anul 1878 cu 3634 volume.

Șofat, Șofat, „Bibliotecă Casinobul” fondată în anul 1868 cu 141 volume.

Șofat, „Bibliotecă ministărilor erșii 88, Șofat” fondată în anul 1790 cu 8412 volume.

Sărmășare, „Bibliotecă gimnazială marșuroșă” cu 270 volume.

Județul Sădă, Șofat, Șofat, „Bibliotecă Școlii Șap. Șofat” fondată în anul 1795 cu 645 volume. - „Bibliotecă literară romăno-catoșă” fondată în anul 1878 cu 2080 de volume. - „Bibliotecă literară” fondată în anul 1890 cu 1050 volume. - „Bibliotecă școlii civile a Școlii de Ștat” fondată în anul 1890 cu 308 volume. - „Bibliotecă școlii primare de ștat” fondată în anul 1872 cu 180 volume. - „Bibliotecă cercușii civile de lectură” fondată în anul 1891 cu 900 volume.

Șofat, „Bibliotecă literară Vășșionș” fondată în secolul al XVIII-lea cu 15, 228 volume. - „Bibliotecă literară” fondată în anul 1878 cu 2429 volume. - „Bibliotecă Unimel Economiș” fondată în anul 1900 cu 455 volume. - „Bibliotecă Unimel înșăgătorilor de Ștat” fondată în anul 1824 cu 1400 volume.

Șofat, „Bibliotecă Casinobul” fondată în anul 1864 cu 1775 volume.

Șofat, Șofat, „Bibliotecă unșionș din Șofat” fondată în anul 1901 cu 4026 volume. - „Bibliotecă înșăgătorilor Șofat” fondată în anul 1727 cu 830 volume. - „Bibliotecă literară școlii” cu 2963 volume. - „Bibliotecă casinobul” fondată în anul 1867 cu 3425 volume. - „Bibliotecă cercușii de lectură civil” fondată în anul 1890 cu 2234 volume.

Județul Severin, Șofat, „Bibliotecă literară de Ștat” fondată în anul 1907 cu 4733 volume. - „Bibliotecă literară” fondată în anul 1907 cu 1036 volume.

Șofat, „Bibliotecă cercușii comerțianșilor” cu 216 volume.

Județul Sărmășare, Șofat, Șofat, „Bibliotecă cercușii” fondată în anul 1899 cu 592 volume. - „Bibliotecă literară de ștat” fondată în anul 1774 cu 4115 volume. - „Bibliotecă literară” fondată în anul 1862 cu 400 volume. - „Bibliotecă casinobul” fondată în anul 1833 cu 3620 volume. - „Bibliotecă cercușii de lectură al înșăgătorilor” fondată în anul 1892 cu 528 volume. - „Bibliotecă cercușii de lectură înșăgătorilor” fondată în anul 1881 cu 296 volume.

Județul Marșuroș, Șofat, Șofat, „Bibliotecă școlii Șofat” fondată în anul 1873 cu 617 volume. - „Bibliotecă școlii superșioră reformate” fondată în secolul al XVIII-lea cu 3456 volume. - „Bibliotecă literară romăno-catoșă” fondată în anul 1824 cu 693 volume. - „Bibliotecă școlii superșioră de țete” fondată în anul 1877 cu 306 volume. - „Bibliotecă școlii normale de ștat” fondată în anul 1878 cu 298 volume. - „Bibliotecă școlii înșăgătorilor de Ștat” fondată în anul 1860 cu 2623 volume. - „Bibliotecă Cercușii Șofat” fondată în anul 1882 cu 1572 volume.

BIBLIOGRAFIE

Cărți primite:

1. G. Șelăreanu: *Debragrea*, (Considerații istorice). 1928. Ed. Tip. „Luceafărul” Galați. 26 pag. 30 lei.
2. N. N. Crețu: *Femeia Mării*. Concepția individualității și căsătorii. 1928. Bucl. Inst. de Lit. Buc. 21 pag. 20 lei.
3. G. Marinescu: *Rosmerston*. Dramă de Ibsen. Bucl. Inst. de Lit. Buc. 1928. 22 pag. 19 lei.
4. G. Marinescu: *Nuvela și Literatura Română*. 1928. Buc. Inst. de Lit. Buc. 160 pag. 60 lei.
5. *Mizer Focilor*: Cebo-Săvrații în România. — Cu prefață unui deceniu della renascerea pop. Cebo-Săvraț. Ed. Tipo-Lit. „Grișova” Buc. 1928. 30 pag. 15 lei.
6. *Debutanți*: Pe plășuri Moscoviene. Cu o prefață de G. Tutoveanu. Ed. Muzic. 1928. 110 pag. 30 lei.
7. *Pășopte Jucu*: *Reale*, *Povest.* 1928. Ed. Tip. Arta Grafic. Galați. 76 pag.
8. *Fantasticele*: *Fis.*, *Cultură și Investigații*. Ed. C. Ros. Cluj. 1928. 85 pag.
9. *Cap. Jandrea J.*: *Cerșetarii oțuzipiei ocazionale*. 1928. Ed. Tip. „Jatriu” Satu-Mare. 64 pag. 30 lei.
10. N. D. Adăru: *Limba geografică și descrierea ei*. 1928. Ed. „Vișta Românească” Iași. 62 pag. 30 lei.
11. * * * *Cultura studențului*. *Vademecum Academicum*. Ed. C. Ros. Buc. 326 pag. 20 lei.
12. O. Gălbuz: *Arhitectul și Basarabia*. Ed. „Ardealul” Cluj. 1928. 260 pag. 100 lei.
13. G. Ușoa: *Povest. G. Tutoveanu*. 1928. Ed. „C. Lăpșoiu” Bihor. 31 pag. 20 lei.
14. I. Păitar: *Lămpăreții*, *vorfieri*. „*Scrieri Române*” Craiova.
15. R. S. Bătu: *Almanah Român* pe 1928. „*Scrieri Române*” Craiova.
16. D. Gălbuz: *Călătorii expoziții etnografice și Sociologia rurală de Sociologie, etică și politică*. Tip. „Luceafărul” București.
17. *Col. G. Ene*: *Lăpșoiu*: *Amintiri din Războiul Independenței 1877-78*. Ed. III. Edit. „Serviciul Geografic și Armat.” Buc. 1928. 144 pag. 60 lei.
18. * * * *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*. An. XX. Fasc. 32 Apr. — Iunie 1927. 113 pag. 90 lei.
19. *Hafta Petru-Petrusca*: *Calendarul Săptămânii pe 1928*. Ed. Sibiu. 1928. 81 pag.
20. *Automobil Sport*. An. 2 No. 24 1928. Buc.
21. *Arta și Orizont*. An. 1 No. 6 1928. Buc.
22. *Artistic*. An. XXV. No. 2-4 1928. Lugj.
23. *Artistic*. An. XXVII. No. 9-10 1928. Buc.
24. *Art. Soc. Academiilor de Teatru*. An. II No. 30 1928. Buc.
25. *Art. Muzic. Corp și Cănt. Societate*. An. IX No. 7-8. București.
26. *Art. Agricultur.* An. IX S. II No. 7-8 1928. Buc.
27. *Căminarii*: *Lăpșoiu*. An. LXI. Mănt.-Aug. 1928. Buc.
28. *Patrușor*. An. III No. 43 1928. Buc.
29. *Patrușor*. An. III No. 5 1928. Suceava.
30. *Patrușor*. An. IV No. 7, 8 1928. Oradea.
31. *Patrușor*. An. XII No. 45-46, 47-48 1928. Buc.
32. *Gălbuz*. An. VIII No. 30 1928. Buc.
33. *Gălbuz*. An. II No. 8. Buc.
34. *Gălbuz*. An. VI No. 49-70 1928. Craiova.
35. *Intelectualul Meserier*. An. VII No. 1928. Cluj.
36. *Muzicant*. An. VII No. 2 1928. Lugj.
37. *Muzicant*. An. VII No. 4 1928. Lugj.
38. *Muzicant*. An. II No. 42-46 1928. Vrancea-Jugo-Slavia.
39. *Muzicant*. An. VII No. 8 1928. Buc.
40. *Muzicant*. An. VII No. 9 1928. Buc.
41. *Muzicant*. An. VII No. 10 1928. Buc.
42. *Muzicant*. An. VII No. 11 1928. Buc.
43. *Muzicant*. An. VII No. 12 1928. Buc.
44. *Muzicant*. An. VII No. 13 1928. Buc.
45. *Muzicant*. An. VII No. 14 1928. Buc.
46. *Muzicant*. An. VII No. 15 1928. Buc.
47. *Muzicant*. An. VII No. 16 1928. Buc.
48. *Muzicant*. An. VII No. 17 1928. Buc.
49. *Muzicant*. An. VII No. 18 1928. Buc.
50. *Muzicant*. An. VII No. 19 1928. Buc.
51. *Muzicant*. An. VII No. 20 1928. Buc.
52. *Muzicant*. An. VII No. 21 1928. Buc.
53. *Muzicant*. An. VII No. 22 1928. Buc.
54. *Muzicant*. An. VII No. 23 1928. Buc.
55. *Muzicant*. An. VII No. 24 1928. Buc.
56. *Muzicant*. An. VII No. 25 1928. Buc.
57. *Muzicant*. An. VII No. 26 1928. Buc.
58. *Muzicant*. An. VII No. 27 1928. Buc.
59. *Muzicant*. An. VII No. 28 1928. Buc.
60. *Muzicant*. An. VII No. 29 1928. Buc.
61. *Muzicant*. An. VII No. 30 1928. Buc.
62. *Muzicant*. An. VII No. 31 1928. Buc.
63. *Muzicant*. An. VII No. 32 1928. Buc.
64. *Muzicant*. An. VII No. 33 1928. Buc.
65. *Muzicant*. An. VII No. 34 1928. Buc.
66. *Muzicant*. An. VII No. 35 1928. Buc.
67. *Muzicant*. An. VII No. 36 1928. Buc.
68. *Muzicant*. An. VII No. 37 1928. Buc.
69. *Muzicant*. An. VII No. 38 1928. Buc.
70. *Muzicant*. An. VII No. 39 1928. Buc.
71. *Muzicant*. An. VII No. 40 1928. Buc.
72. *Muzicant*. An. VII No. 41 1928. Buc.
73. *Muzicant*. An. VII No. 42 1928. Buc.
74. *Muzicant*. An. VII No. 43 1928. Buc.
75. *Muzicant*. An. VII No. 44 1928. Buc.
76. *Muzicant*. An. VII No. 45 1928. Buc.
77. *Muzicant*. An. VII No. 46 1928. Buc.
78. *Muzicant*. An. VII No. 47 1928. Buc.
79. *Muzicant*. An. VII No. 48 1928. Buc.
80. *Muzicant*. An. VII No. 49 1928. Buc.
81. *Muzicant*. An. VII No. 50 1928. Buc.
82. *Muzicant*. An. VII No. 51 1928. Buc.
83. *Muzicant*. An. VII No. 52 1928. Buc.
84. *Muzicant*. An. VII No. 53 1928. Buc.
85. *Muzicant*. An. VII No. 54 1928. Buc.
86. *Muzicant*. An. VII No. 55 1928. Buc.
87. *Muzicant*. An. VII No. 56 1928. Buc.
88. *Muzicant*. An. VII No. 57 1928. Buc.
89. *Muzicant*. An. VII No. 58 1928. Buc.
90. *Muzicant*. An. VII No. 59 1928. Buc.
91. *Muzicant*. An. VII No. 60 1928. Buc.

Reviste primite:

1. *Adverbul Literar și Artistic*. An. IX No. 40-415 PCN. București.

Adm. Edit. Em. Manolis

Înainte de cumpărarea unui automobil consultați revista americană „MOTOR” — pe care v-o pînă la dispoziție. Veți vedea că—datorită calităților lor—automobilele:

„ESSEX”-SUPER SIX

ocupă primul loc în producția mașinilor de 6 cilindri:

tip. PHAETON	Lei 195.000.—
„ ROADSTER	„ 215.000.—
„ COACH	„ 235.000.—
„ CHOUPE	„ 245.000.—
„ SEDAN	„ 250.000.—

Toate aceste tipuri se pot vedea la expozițiile Reprezentanței Generale pentru România:

A. C. TĂRTĂȘESCU, R. MUNTENEANU & Cie
Calea Victoriei No. 112. Calea Dorobanților No. 31 și 33.

SCRISUL ROMÂNESC / CRAIOVA.